

СМАК МЯСА

I

Спачатку ён быў Крыстофер Белью. У каледжы зрабіўся Крысам Белью. Пазней у колах артыстычнай багемы¹ Сан-Францыска пачалі зваць як Кіт² Белью. І нарэшце ніхто не называў яго інакш, як Смок Белью. Гэтая гісторыя змен яго імені цесна звязана з гісторыяй яго ўласных змен. Іх не адбылося-б, калі-б у яго не было пяшчотнай маці і жалезнага дзядзі; і калі-б ён не атрымаў ліста ад Джылета Беламаі.

«Я толькі што бачыў нумар «Хвалі», — пісаў Джылет з Парыжа. — О'Гара несумненна даб'еца поспеху. Аднак я заўважыў у часопісе некаторыя промахі (тут ішлі падрабязныя ўказанні адносна таго, што неабходна было яшчэ зрабіць у шматабяцаючым штотыднёвіку)... Схадзі да яго і пагавары аб гэтым. Няхай ён, аднак, думае, што ўсе гэтыя меркаванні зыходзяць асабіста ад цябе. Пра мяне не гавары ні слова. Калі ён дазнаецца, што гэта я загадваю, ён абавязкова зробіць мяне сваім парызскім карэспандэнтам. А я гэтага зусім не жадаю, таму што лічу за лепшае атрымліваць наяўнымі

¹ Багема (па-французску «цыганшчына») — так французскі пісьменнік Мюржэ называў студэнтаў Ляцінскага квартала ў Парыжы. З таго часу багемай называюць людзей, якія вядуць лёгкі, бесклапотны і беспарадкавы вобраз жыцця.

² Кіт (англ.) — кацяня.

грашыма ў тоўстых часопісах. Галоўнае, няхай ён прагоніць хутчэй тупіцу, якому даручыў музычную і мастацкую крытыку. У Сан-Францыска-ж заўсёды была свая ўласная літаратура. Цяпер яе няма. Няхай О'Гара параспытае і адкапае якога-небудзь дзівака, які мог-бы забяспечваць «Хвалю» з нумара ў нумар раманам з працягам, адлюстроўваючым сапраўдную рамантыку, захапленне і каларыт Сан-Францыска».

І вось Кіт Белью прышоў у рэдакцыю «Хвалі», каб шчыра выказаць гэтыя меркаванні. О'Гара выслухаў. О'Гара паспрачаўся. О'Гара згадзіўся. О'Гара выгнаў тупіцу, які пісаў крытычныя артыкулы. Нарэшце, О'Гара зрабіў з Кітам тое, чаго так баяўся Джылет у далёкім Парыжы. Бо калі О'Гара жадаў чаго-небудзь, ніхто з яго сяброў не мог адмовіць яму ў просьбе. Ён быў мілы, да невыказнасці. Перш чым Кіт выбраўся з рэдакцыі часопіса, ён зрабіўся сурэдактарам О'Гара, абяцаў пастаўляць штотыднёва некалькі слупкоў для крытычнага аддзела, пакуль не знойдзецца другі супрацоўнік, і даваць для кожнага нумара раздзел рамана з жыцця Сан-Францыска ў дзесяць тысяч слоў — і ўсё гэта зусім бясплатна.

— «Хваля» пакуль яшчэ не можа плаціць, — растлумачыў О'Гара і тут-жа пераканаўча даказаў, што ў Сан-Францыска ёсць толькі адзін чалавек, здольны стварыць падобны раман, і гэты чалавек — Кіт Белью.

— О божа, выходзіць, што дзівак, пра якога казаў Джылет, я сам! — горка прастагнаў Кіт, спускаючыся па вузкай лесніцы.

І з гэтага моманту пачалося яго рабскае служэнне О'Гара і ненаедным слупкам «Хвалі». Тыдзень за тыднем не выходзіў ён з рэдакцыі, выправаджваючы крэдытораў, спрачаўся з друкарамі і даваў кожны тыдзень дваццаць пяць тысяч слоў на самыя рознастайныя тэмы. Чым далей, тым рабілася цяжэй, «Хваля» была ганарлівай. Спатрэбіліся ілюстрацыі. Гэта вяло да вялікіх расходаў. Грошай не было нават для аплаты Кіта Белью, і ўжо вядома не было сродкаў для пашырэння штата.

— Вось што значыць быць пакладзістым хлопцам, — прабурчэў аднойчы Кіт.

— Падзяка богу за пакладзістых хлопцаў! — з слязьмі на вачах усклікнуў О'Гара, паціскаючы Кіту руку. — Вы выра-тавалі мяне, Кіт! Не было-б вас, я вылецеў-бы ў трубу. Пачырпіце яшчэ крышачку, сябра, пасля будзе лягчэй.

— Ніколі, — жаласліва прастагнаў Кіт. — Я ясна бачу свой лёс. Так будзе заўсёды.

Крыху пазней яму прышла ў галаву думка, як пазбавіцца ад гэтай работы.

Дачакаўшыся зручнага моманту, ён у прысутнасці О'Гара спатыкнуўся аб крэсла. Праз некалькі хвілін ён выцяўся аб край стала і перавярнуў дрыжачымі пальцамі баначку з клеём.

— Выпілі ўчора? — запытаў О'Гара.

Кіт працёр вочы рукамі і, перш чым адказаць, кінуў на яго спалоханы позірк.

— Не, не ў гэтым справа. Гэта вочы. Яны адмаўляюцца працаваць. Вось што.

На працягу некалькіх дзён ён прадаўжаў натыкацца на ўсе прадметы канторскай абстаноўкі. Але сэрца О'Гара не змякчалася.

— Вось што, Кіт, — сказаў ён аднойчы, — вам трэба сха-дзіць да акуліста. Хоць-бы да доктара Хасданпля. Гэта дарагі чалавек. Вам гэта нічога не будзе каштаваць. Можна зрабіць за кошт аб'яў. Я сам перагавару з ім.

Ён стрымаў слова і накіраваў Кіта да акуліста.

— Вашы вочы ў поўным парадку, — заявіў урач пасля ўважлівага агляду. — Сапраўды, выдатныя вочы — такіх адна пара на мільён.

— Толькі не кажыце гэтага О'Гара, — папрасіў Кіт. — І прыпішыце мне цёмныя акулеры.

У выніку О'Гара выказаў Кіту спачуванне і зноў з захваленнем пачаў расказваць аб тым часе, калі «Хваля» стане на ногі.

На вялікую радасць для Кіта ў яго былі прыбыткі. Яны, праўда, былі досыць скромныя, але ўсё-ж далі яму магчымасць быць членам некалькіх клубаў і наймаць майстэрню ў Лацінскім квартале¹. З таго часу як Кіт зрабіўся сурэдактарам «Хвалі», расходы яго моцна скараціліся. Яму некалі было траціць грошы. Ён больш не бываў у студыі і перастаў наладжваць свае славетыя, прыгатаваныя на жароўні вячэры, якімі ён частаваў раней мясцовую багему. Аднак гэта не перашкаджала яму сядзець цяпер без грошай, бо «Хваля», якая заўсёды перажывала фінансавы крызіс, паглынала разам з яго духоўнымі сіламі і ўсе яго сродкі. Ілюстратары перыядычна адмаўляліся друкаваць, і нават канторшчык неаднаразова адмаўляўся

¹ У Лацінскім квартале жывуць галоўным чынам мастакі, пісьменнікі, студэнты.

выконваць свае абавязкі. Ва ўсіх гэтых выпадках О'Гара звяртаў на Кіта ўпрашальны позірк, а Кіт рабіў усё астатняе.

Калі параход «Эксцэльсіор» прыбыў з Аляскі і прывёз вестку аб тым, што ў Кландайку знойдзены залатыя пяскі і што ўся краіна звар'яцела, Кіт зрабіў свайму выдаўцу надзвычай лёгкадумную прапанову.

— Паслухайце, О'Гара, — сказаў ён, — гэтая залатая гарачка будзе вельмі моцная — як у тысяча восемсот сорок дзевятым годзе¹. Што, калі-б паехаць туды за матэрыялам для «Хвалі»? Выдаткі я вазьму на сябе.

О'Гара паківаў галавой.

— Вы мне неабходны ў рэдакцыі, Кіт. І пасля — як-жа будзе з раманам? Дарэчы, я толькі што спаткаў Джэксона. Ён едзе заўтра ў Кландайк і даў згоду кожны тыдзень прысылаць нам адтуль карэспандэнцыі і фота. Я не адпусціў яго, пакуль ён не паабяцаў мне; уся пекната ў тым, што гэта нам нічога не будзе каштаваць.

У той-жа дзень Кіт зноў пачуў аб Кландайку — ад свайго дзядзі, з якім ён сустраўся ў кутку клубнай бібліятэкі.

— Ало, дзядзечка! — прывітаў ён старога, апускаючыся ў скуранае крэсла і з асалодаю выцягваючы ногі. — Ці не хочаце зрабіць мне кампанію?

Ён загадаў кактэйль, але дзядзя задаволіўся сваім улюбёным рэдзенькім чырвоным віном мясцовай вытворчасці. Ён вельмі часта пераводзіў непахвальныя, уразлівыя позіркі з кактэйля на твар пляменніка. Кіт бачыў, што яму не мінуць настаўленняў.

— У мяне толькі адна хвіліна часу, — таропка заявіў ён. — Трэба пабываць на выстаўцы Кейта ў галерэі Элеры і напісаць поўслупка.

— Што гэта з табой? — запытаўся дзядзька. — Твар бледны, выгляд змучаны...

Кіт прастагнаў у адказ.

— Я, відавочна, буду мець прыемнасць пахаваць цябе, — казаў далей дзядзя. — Гэта ясна, як дзень.

Кіт сумна паківаў галавой.

— Дзякую вам. Я не ахвотнік да чарвей. Больш паважаю крэматорый.

Джон Белью належаў да моцнай і загартаванай пароды людзей, якія ў пяцідзесятых гадах перасеклі вялікую раўніну

¹ У 1849 годзе многіх ахапіла «залатая гарачка» ў сувязі з адкрыццём і распрацоўкай каліфарнійскіх руднікоў.

ў фургонах, запрэжаных валамі. Аснова ў яго была жалезная, закладзеная ў дзяцінстве, якое працякло ў абставінах заваёў новай краіны.

— Не так ты жывеш, Крыстоф. Мне сорамна за цябе.

— Струна грэху і гэтак далей? — усміхнуўся Кіт.

Стары паціснуў плячыма.

— Не сумуйце так па мне, дзядзечка. Я-б хацеў, каб гэта была струна грэху. Але з гэтым даўно скончана. У мяне на гэта няма часу.

— Тады што-ж?

— Моцная зморанасць.

Джон Белью пырснуў адрывістым недаверлівым смехам:

— Сапраўды? — Новы прыступ смеху.

— Чалавек — гэта прадукт навакольнага асяроддзя, — заявіў Кіт, паказваючы на дзядзькаву шклянку. — Ваша весялосць такая-ж шчыпкая і рэдкая, як і ваша пітво.

— Моцная зморанасць! — здэкваўся дзядзька. — Ды ты-ж за ўсё жыццё і цэнта не зарабіў!

— Аб заклад, што зарабіў, толькі ніколі не атрымліваю заробленага. Якраз цяпер я зарабляю да пяцісот далараў у тыдзень і працую за чатырох.

— Карціны, якіх ніхто не купляе? Ці...э...э... яшчэ якая-небудзь падобная дрэнь? Умееш ты плаваць?

— Некалі ўмеў.

— Ездзіць конна?

— Прабаваў калісьці.

Джон Белью фыркнуў з агідаю.

— Я рад, што твой бацька памёр і не можа бачыць цябе ва ўсім блеску тваёй нікчэмнасці, — сказаў ён. — Твой бацька быў сапраўдны мужчына, да кончыкаў пальцаў. Разумееш ты? Мужчына! Думаецца мне, што ён хутка выбіў-бы з цябе ўвесь гэты музыкальны і артыстычны брэд.

— Куды там! У наш заняпалы час... — уздыхнуў Кіт.

— Я разумеў-бы цябе і, можа быць, нават прымірыўся-б з усёй гэтай бел'бярдою, калі-б ты дасягнуў хоць у чым-небудзь поспеху. Але ты не зарабіў у жыцці ні аднаго цэнта і не зрабіў нічога, вартага мужчыны.

— Гравюры, карціны, вееры, — з безуцешным выглядам сказаў Кіт.

— Ты проста мазілка, ды яшчэ і няўдачнік да таго-ж. Якія карціны ты пішаеш? Бясколерныя акварэлі ды брэдавныя плакаты? І нічога ніколі не выстаўляў, хоць-бы нават тут, у Сан-Францыска.

— А, не, вы забыліся! Адна-ж з маіх карцін вісіць у вялізнай зале гэтага самага клуба.

— Найгрубейшая карыкатура! А музыка! Твая пяшчотная, але неразважлівая маці выкідвала на твае ўрокі сотні далараў. Але ты і тут застаўся дылетантам і няўдачнікам. Ты ні разу не зарабіў хоць-бы пяць далараў, акампаніруючы камунэбудзь у канцэрце. А твае песенькі! Такая драбніца, якую ніхто не жадае выдаваць. Іх распявае толькі натоўп гэтых жулікаў з багемы.

— Я выпусціў раз кнігу, памятаеце — санеты, — няўпэўнена запярэчыў Кіт.

— А што гэта табе каштавала?

— Усяго дзвесце далараў.

— Яшчэ якія дасягненні?

— Я паставіў п'есу ў летнім павільёне.

— А што яна дала табе?

— Славу.

— І ты калісьці плаваў і спрабаваў ездзіць конна! — Джон Белью з залішняй энергіяй стукнуў шляўкай аб стол. — На што-ж ты ўсё-такі годны, чорт забяры? Ты-ж заўсёды быў здаровым малым, а між тым нават ва універсітэце не гуляў у футбол. Ты не грэб. Ты не...

— Я займаўся боксам і фехтаваў... крыху.

— Калі ты баксіраваў у апошні раз?

— Даўно. Казалі, што ў мяне выдатны вокамер і пачуццё дыстанцыі, толькі мяне лічылі... э... э...

— Ну, жажы.

— Непастаянным.

— Ты хочаш сказаць — лянівым.

— Мне самому здавалася, што гэта быў дужа мяккі выраз.

— Мой бацька, сэр, а ваш дзед Ісак Белью забіў чалавека ўдарам кулака, калі яму было шэсцьдзесят дзевяць год ад нараджэння.

— Каму, чалавеку?

— Не, твайму дзеду, бессаромнік. Ты ў шэсцьдзесят дзевяць год і камара не заб'еш.

— Час змяніўся, о дзядзечка! Цяпер за забойства садзяць у турму.

— Твой бацька праехаў аднойчы сто восемдзесят міль конна без адпачынку для сну і загнаў траіх коней.

— Калі-б ён жыў у нашы дні, ён прахрапеў-бы ўсю дарогу ў пульманаўскім вагоне.

Дзядзечка ледзь не захлынуўся ад абурэння. Авалодаўшы сабой, ён з цяжкасцю выгаварыў:

— Колькі табе год?

— Вы, напэўна, самі...

— Так, ведаю. Дваццаць сем. Калі ты скончыў універсітэт, табе было дваццаць два гады. Цэлых пяць год ты толькі і рабіў, што маляваў, брынкаў і крыўляўся. Ну, прызнайся-ж перад богам і людзьмі: на што ты прыгодны? У тваім узросце ў мяне была адзіная змена бялізны. Я быў аб'езчыкам у Калюзе. Я быў моцны, як камень, і мог спаць на голым каменні. Харчываўся я саланінай і медзвяжацнай. І вось нават цяпер я фізічна мацнейшы за цябе. Твая вага, можа быць, каля ста шасцідзесяці пяці фунтаў, а я хоць цяпер магу паваліць цябе і расплюшчыць вось гэтымі кулакамі.

— Для таго каб паглынаць кактэйлі і рэдкую гарбату, не патрабуецца цудаў фізічнай сілы, — запярэчыў Кіт. — Хіба вы не бачыце, дзядзечка, што час змяніўся? Ды і выхаванне маё было няправільнае. Мая дарагая неразважлівая маці...

Джон Белью незадаволена паморшчыўся.

— ... як вы самі казалі, была залішне добрая да мяне, трымала мяне ў ваце, і таму падобнае. Калі-б я яшчэ хлапчуком прымаў удзел у тых сапраўдных мужных вылазках, якія вам так да спадобы... Дарэчы, чаму вы ніколі не бралі мяне з сабой? Вось-жа захапілі мы Хэла і Робі, калі накіраваліся ў Сьеру і Мексіку?

— Мне здавалася, што ты праз меру падобен на маленькага лорда Фаунтлероя¹.

— Па вашай віне, дзядзечка, і па віне маёй дарагой маці. Як-жа я мог загартаваць сябе? Мяне лічылі толькі дзіцем. Што мне заставалася, апрача гравюр, карцін і веераў? Хіба я вінен у тым, што мне ніколі не прышлося як след палачець?

Стары зірнуў на свайго пляменніка з яўным незадаваленнем. Ён не мог больш выносіць гэтага лёгкадум'я.

— Ну, добра, я якраз збіраюся прадпрыняць адну з тых вылазак, якія ты называеш сапраўды мужнымі. Што, калі-б я запрасіў цябе на гэты раз?

— З некаторым спазненнем, трэба прызнацца. Куды гэта?

— Хэл і Робі: едуць у Кландайк, і я збіраюся праводзіць іх праз перавал да азёр. Адтуль я павярну назад...

Ён не скончыў фразы, таму што малады чалавек ускочыў і схопіў яго за руку.

¹ Лорд Фаунтлерой — герой вядомай аповесці Бернет.

— Мой выратоўца!

Джон Белью недаверліва настаражыўся. Яму і ў галаву не прыходзіла, што Кіт прыме яго запрашэнне.

— Ты жартуеш! — сказаў ён.

— Калі мы едзем?

— Падарожжа будзе цяжкае. Ты нам перашкодзіш.

— Не перашкоджу. Я буду працаваць. Я навучыўся працаваць з таго часу, як паступіў у «Хвалю».

— Кожны павінен узяць з сабой прыпасаў на цэлы год. Туды нахлыне столькі народа, што індзейцы не справяцца з пераноскай багажа. Хэлу і Роберту прыдзецца на сваіх плячах перацягваць сваё снаражэнне. Вось для чаго я еду: хачу дапамагчы ім несці груз. Калі гы паедзеш з намі, табе прыдзецца рабіць тое-ж самае.

— Вось пабачыце.

— Але-ж ты не зможаш пераносіць цяжары, — заўважыў Джон Белью.

— Калі мы едзем?

— Заўтра.

— Не думайце, калі ласка, што на мяне так падзейнічалі вашы словы, — сказаў Кіт на развітанне. — Мне проста неабходна знікнуць як-небудзь, куды-небудзь ад О'Гара.

— Што яшчэ за О'Гара? Япошка?

— Нё. Ён ірландзец. Наглядальнік за рабамі, мой лепшы сябра. Гэта выдавец, уласнік і вялікі тыран «Хвалі». Усё падпарадкоўваецца яму. Ён умее прымусіць іншых працаваць.

У гэты-ж вечар Кіт Белью напісаў О'Гара запіску.

«Еду ў водпуск на некалькі тыдняў, — растлумачыў ён. — Падшукайце на гэты час каго-небудзь, хто мог-бы пісаць працяг рамана. Мне вельмі шкада, сябра, але справа ідзе аб маім здароўі. Вярнуўшыся, я прыналягу на працу з падвоенай энергіяй».

II

Кіт Белью высадзіўся сярод шалёнай таўкатні на бераг Дайе, завалены тысячапудовым багажом тысяч людзей. Гэтыя вялізныя масы снаражэння і харчавання, якія выгружаліся з параходаў на бераг, пачыналі пакрыху перапраўляцца ўгару па даліне Дайе і праз Чылькут. Пераход працягласцю ў дваццаць восем міль можна было зрабіць толькі на ўласных нагах, пераносячы груз на спіне. Хоць цана за пераноску фунта багажа паднялася з васьмі цэнтаў да сарака, індзейцы-насільшчыкі былі нарасхват, і ўсім было ясна, што надыходзячая

зіма засцігне большую частку снаряжэння па гэты бок перавала.

Самым нявопытным з усіх навічкоў тут быў Кіт. Як і сотні іншых навічкоў, ён начапіў пояс з патронамі, на якім матляўся вялізны рэвальвер. Дзядзя яго, поўны ўспамінаў аб даўно мінулых небяспечных падарожжах, быў таксама вінен у гэтым. Але Кіт Белью быў настроены рамантычна. Яго захапляў мішурны блеск залатой ліхарадкі, і ён наглядаў за рухам чалавечага патоку вачыма мастака. Ён не адносіўся да гэтага сур'ёзна. Як ён сказаў яшчэ на параходзе, гэта зусім не похарапы. Ён проста едзе ў водпуск і збіраецца кінуць позірк цераз перавал, а затым вярнуцца дамоў.

Пакінуўшы сваіх спадарожнікаў наглядаць за выгрузкай багажа, Кіт пайшоў угору па пясчанаму берагу да старой факторыі. На твары яго не было таго самаздаволеннага выгледу, які ён заўважыў у іншых маладых людзей з рэвальверамі. Яго абагнаў моцна складзены індзеец, шасці футаў ростам, з вялізным цюкам за плячыма. Кіт пайшоў за ім услед, любуючыся выдатнымі ікрамі гэтага чалавека, а таксама грацыяй і вольнасцю, з якой ён рухаўся, не гледзячы на важкі пакунак. Індзеец апусціў свой цюк на вагі перад факторыяй, і Кіт далучыўся да групкі гледачоў, якія захапляліся насілышчыкам, акружыўшы яго. Цюк важыў сто дваццаць фунтаў¹, і гэтая лічба таямнічым шэптам перадавалася з вуснаў у вусны.

«Гэта здорава!» — падумаў Кіт і задаў сабе пытанне, ці зможа ён падняць такі цяжар ды яшчэ ісці з ім.

— На возера Ліндэрман, прыцель? — запытаў ён.

Індзеец, надуўшыся ад гонару, сцвярджала буркнаў.

— Колькі вы бярэце за такі цюк?

Пяцьдзесят далараў.

На гэтым размова абарвалася. Увагу Кіта заняла маладая дзяўчына, якая стаяла на парозе. На ёй не было ні спартыўных брыджэй, ні задужа кароткай спадніцы, як у іншых жанчын, што прыехалі параходам. Яна была апранута так, як апранаецца звычайная жанчына, накіроўваючыся ў падарожжа. Яго здзівіла і ўразіла, што яна іменна тут і павінна быць, што яна неяк звязана з навакольным. Да таго-ж яна была маладая і прыгожая. Ззяючая прыгажосць і характава яе авальнага твара прыкавалі яго ўзрок, і ён доўга любаваўся ёю, да таго часу, пакуль дзяўчына не адчула, што на яе пазіраюць. Тады

¹ Англійскі фунт—некалькі менш поўкілограма (450 грамаў).

яе вочы, цёмныя, з даўгімі вейкамі, у сваю чаргу падняліся на Кіта з халоднай цікаўнасцю. З яго твара яны з выразнай іроніяй перайшлі на вялікі рэвальвер. Затым яе вочы зноў сустрэліся з яго ўзрокам і ў іх адлюстравалася зняважлівая насмешка, закрануўшая яго, як удар бізуна. Дзяўчына павярнулася і паказала на Кіта чалавеку, які стаў побач з ёю. Той зірнуў на Белью з такім-жа іранічным выражэннем.

— Чэчака, — сказала дзяўчына.

Чалавек, падобны на брадзягу ў сваіх недарагіх штанах і падранай шарсцяной куртцы, суха ўсміхнуўся, і Кіт, сам не ведаючы чаму, адчуў сябе зняважаным. «Але як-бы там ні было, а яна надзвычай прыгожая дзяўчына», вырашыў ён, калі тыя рушылі. Ён звярнуў увагу на яе паходку і вырашыў, што пазнае яе і праз тысячу год.

— Бачылі гэтага чалавека з дзяўчынай? — запытаўся ў Кіта яго сусед. — Ведаеце, хто гэта?

Кіт паківаў галавой.

— Карыбу Чарлі. Мне толькі што паказалі яго. Яму здорава пашанцавала ў Кландайку. Тутэйшы. На Юконе ўжо год дзесяць. Якраз цяпер едзе на нейкі час.

— Што значыць «чэчака»? — запытаўся Кіт.

— Вы чэчака. І я таксама, — быў адказ.

— Можа быць. Але вы мне растлумачце, што гэта значыць.

— Навічок.

Вяртаючыся зноў на бераг, Кіт усё паўтараў сам сабе гэтае слова. Не вельмі ўжо прыемна мужчыне, калі такая вось далікатная паненка называе яго навічком.

Усё яшчэ пад уражаннем сілы індзейца, Кіт забраўся ў праход між цюкамі і вырашыў паспрабаваць свае ўласныя сілы. Ён выбраў мех мукі, які, як ён ведаў, важыў сто фунтаў, шырока расставіў ногі, нагнуўся і паспрабаваў узяць яго сабе на плечы. Першай яго думкай было, што сто фунтаў — не малая вага. Другой — што спіна яго недастаткова моцная. Потым ён вылаяўся і нарэшце пасля пяці хвілін дарэмных намаганняў зваліўся пад непасільным цяжарам. Ён выцер пот з ілба і ў тую-ж хвіліну ўбачыў над кучай мяхоў з харчаваннем твар свайго дзядзькі Джона Белью, непрыязна і насмешліва сачыўшага за ім.

— Божа мой! — ускрыкнуў гэты апостал мужнасці. — Як гэта ад нас утварылася такое нікчэмнае патомства. Калі мне было шаснаццаць год, я гуляючы спраўляўся з такім глупствам...

— Але-ж вы забываеце, дзядзечка, — запырэчыў Кіт, — што мяне не кармілі з дзяцінства медзвяжацінай.

— ... і гуляючы спраўлюся з ім, калі мне стукне шэсць-дзясят.

— А ну, пакажыце, як вы гэта робіце.

І Джон Белью паказаў яму. Дзядзю было сорак восем год, але ён нагнуўся над мехам, моцна схапіў яго, трохі раскачаў і, выпраміўшыся, шпаркім рухам перакінуў стофунтовы цяжар праз плячо.

— Прывычка, мой хлопчык, прывычка і моцная спіна!

Кіт паціва зняў капялюш.

— Вы дзіва, дзядзечка, вялікае дзіва! Як вы думаеце, ці змагу я набыць такую прывычку?

Джон Белью паціснуў плячыма.

— Ты ўцячэш перш чым мы кранемся ў дарогу.

— І не падымаю, — прабурчэў Кіт. — Там мяне чакае О'Гара, рыкаючы леў, і я не вярнуся да яго, пакуль будзе хоць якая-небудзь магчымасць заставацца тут.

III

Першае выпрабаванне Кіта прайшло паспяхова. Да Фінганскага раздарожжа ўдалося наняць індзейцаў, якія згадзіліся перанесці дзве тысячы пяцьсот фунтаў снаражэння. Пачынаючы з гэтага месца, трэба было цягнуць цяжар на ўласнай спіне. Было вырашана праходзіць кожны дзень па адной мілі. Гэта вельмі лёгка на паперы. Джон Белью павінен быў заставацца на стаянках і рыхтаваць ежу, таму ён толькі зрэдку мог дапамагаць пераносіць груз. Такім чынам, кожнаму з трох маладых людзей трэба было штодзённа перацягваць восемсот фунтаў на адлегласці адной мілі. Паднімаючы па пяцьдзсят фунтаў за раз, кожны з іх павінен быў зрабіць у дзень шаснаццаць міль з цяжарам і пятнаццаць без яго.

«Таму што ў апошні раз нам ужо не прыдзецца вяртацца!» зрабіў прыемнае адкрыццё Кіт. Пры васьмідзсяці фунтах грузу трэба было рабіць штодзённа дзевятнаццаць міль, а пры ста — толькі пятнаццаць.

— Я не лоблю хадзіць, — сказаў Кіт, — таму панясу сто фунтаў. — Ён прыкмеціў недаверлівую ўсмішку на твары дзядзкі і таропка дабавіў: — Вядома, мне прыдзецца патрэніравацца спачатку. Усім гэтым штукам і выкрутам трэба вучыцца. Я пачну з пяцідзсяці фунтаў.

Ён так і зрабіў і, узваліўшы на сябе цюк, весела падаўся ў дарогу. Прайшоўшы мідю, ён скінуў груз і лёгкім крокам вярнуўся назад. Гэта аказалася лягчэй, чым ён думаў. Але дзве мілі сцерлі ворс з яго сілы, агаліўшы слабую аснову. Другі яго цюк важыў шэсцьдзесят пяць фунтаў. Гэта было ўжо значна цяжэй, і Кіт страціў сваю першапачатковую рухавасць. Некалькі разоў за час пераходу ён, па прыкладу ўсіх насільшчыкаў, садзіўся на зямлю і прысланяў груз, не скідваючы яго з плеч, да каменя ці пня. Калі справа дайшла да трэцяга цюка, Кіт канчаткова заганарыўся. Ён прымацаваў да рамянёў мех бабоў у дзевяноста пяць фунтаў і крануўся ў дарогу. К канцу першых ста крокаў ён адчуў, што сілы пакадаюць яго. Ён прысеў і выцер з твара пот.

— Кароткія пераходы і кароткія адпачыўкі, — прабурчэў ён, — вось у чым справа.

Іншы раз яму не ўдавалася зрабіць нават поўных сто крокаў, і кожны раз, як ён, перадыхнуўшы, зноў падумаўся на ногі, ноша рабілася несумненна цяжэйшай. Ён задыхаўся і ўвесь абліваўся потам. Не прайшоўшы і чвэрткі мілі, ён зняў сваю шарсцяную фуфайку і павесіў яе на дрэва. Крыху пазней скінуў капялюш. К канцу першай поўмілі ён адчуў, што больш не можа. Ніколі ў жыцці ён не рабіў такіх намаганняў; ён быў упэўнены, што прышоў яго канец. Ён сядзеў задыхаючыся, як раптам позірк яго ўпаў на вялізны рэвалвер і цяжкі пояс з патронамі.

— Дзесяць фунтаў лішку, — усміхнуўся ён, адчэпліваючы пояс.

Ён нават не патурбаваўся павесіць яго на дрэва, а проста кінуў у прыдарожны хмызняк. Сочачы за патокам нагрудных людзей, якія цягнуліся ля яго ўверх і ўніз, ён убачыў, што і іншыя навічкі адчэплівалі сваю агнястрэльную зброю.

Кароткія пераходы прыходзілася яшчэ больш скарачаць. Часам ён з цяжкасцю, хістаючыся, праходзіў крокаў сто і вымушан быў рабіць перадышкі, бо сэрца яго злавесна трапталася, кроў стукала ў скронях і барабанных перапонках, а калені агідна дрыжэлі. Адпачыўкі рабіліся даўжэйшымі. Аднак мозг яго не пераставаў працаваць. Перад ім ляжала яшчэ дваццаць восьм міль шляху, гэта значыць дваццаць восьем дзён такой працы, а гэта, па агульных водзыхах, была яшчэ самая лёгкая частка дарогі.

— Вось пачакайце, дабярэмся да Чылькута, — казалі яму спадарожнікі, спыняючыся, каб пагаварыць і адпачыць, — там прыдзецца ісці на чацвярэнках.

— Ніякага Чылькута не будзе,—адказваў ён.—Для мяне ва ўсякім разе. Задоўга да Чылькута я заспакоюся ў магільцы, пакрытай імхом.

Раз ён пакаўзнуўся і зрабіў вялікае намаганне, каб утрымацца. Гэта напалохала яго. Ён адчуў, як усё ў яго сярэдзіне абарвалася.

— Калі толькі я ўпаду калі-небудзь з гэтым грузам на спіне, пішы прапала,—сказаў ён аднаму з сваіх спадарожнікаў.

— Гэта што!—адказаў той.—Пачакайце, дабярэмся да Вялікай Цясніны, там давядзецца перабірацца цераз шалёны паток па саасноваму ствалу ў шэсьцідзсят футаў даўжыні. Ні поручняў, ні вяролак. А дрэва гнецца, і вада бурліць і заклёствае да кален. Калі вы зваліцеся з мехам на спіне, ніякай магчымасці вызваліцца ад рамянёў. Застаецца адно—тапіцца.

— Што-ж, гэта нядрэнна,—сказаў Кіт. Страшэнная зморанасць прымушала яго амаль марыць аб такім канцы.

— Там штодзённа тоне тры-чатыры чалавекі,—запэўняў яго субяседнік.—Я аднойчы дапамог вывудзіць адтуль аднаго немца, на ім знайшлі чатыры тысячы крэдыткамі.

— Весела, няма чаго і казаць,—вымавіў Кіт, з цяжкасцю паднімаючыся на ногі і зноў рушыўшы ў дарогу.

Ён і яго мех з бабамі—гэта была нейкая хадзячая трагедыя. Яму ўспомніўся злы дух, які сядзеў на спіне Сіндбада¹. Вось яна, сапраўды мужняя праца, разважаў ён. У параўнанні з гэтым рабства ў О'Гара здавалася мілым. Час-ад-часу ён гатовы быў паддацца спакусе—кінуць мех з бабамі ў кусты, абагнуць, крадучыся, стаянку, паймцацца да берага, сесці на параход і вярнуцца да цывілізацыі.

Але ён гэтага не зрабіў. Дзесьці ў глыбіні яго істоты была закладзена моцная воля, і ён няспынна паўтараў сам сабе, што тое, што робяць іншыя, можа зрабіць і ён. Гэтыя словы, як неадчэпная думка, не пакідалі яго, і ён казаў іх усім, хто праходзіў паўз яго. Іншы раз, у хвіліны адпачынку, ён з зайздрасцю разглядаў моцных індзейцаў з нагамі мулаў, калі яны праходзілі ля яго, нагружаныя непараўнальна большымі пакункамі. Яны, як відаць, ніколі не адпачывалі і рухаліся з цвёрдасцю і ўпэўненасцю, якая здзіўляла яго.

Ён сядзеў і ляяўся (на хаду ў яго нехапала для гэтага дыхання), змагаючыся са спакусай уцячы назад у Сан-Францыс-

¹ Сіндбад-Мараход—адзін з герояў арабскіх казак «Тысяча і адна ноч».

ка. Перш чым скончылася міля, ён пакінуў лаяцца і пачаў плакаць.

Гэта былі слёзы зморанасці і агіды да самога сябе. Калі толькі калі-небудзь быў на свеце слабы, нікчэмны чалавек, дык гэта ён. Калі ўжо быў відзен канец пераходу, ён зрабіў апошняе страшэннае намаганне, дабраўся да стаянкі і ўпаў ніцма на зямлю, так і не зняўшы са спіны меха з бабамі. Ён не памёр, але праляжаў хвілін пятнаццаць, перш чым сабраўся з сіламі, каб вызваліцца ад рамянёў. Тут ён адчуў сябе сміртэльна разбітым і хворым. Такім яго знайшоў Робі, стан якога быў не лепшы. Іменна гэта падбадзёрыла Кіта.

— Тое, што могуць рабіць іншыя, можам зрабіць і мы,— сказаў Кіт, хоць у глыбіні душы ў яго варушылася сумненне: ці не пустое гэта самахвальства з яго боку?

IV

«Мне дваццаць сем год, і я мужчына», неаднойчы пераконваў ён сябе ў наступныя дні. Такое перакананне было неабходна.

За першы тыдзень, на працягу якога ён кожны дзень пераносіў восемсот фунтаў грузу на мілю ўперад, Кіт страціў пятнаццаць фунтаў уласнай вагі. Твар яго выцягнуўся і набыў пакутніцкі выгляд. І цела і мозг яго страцілі ўсякую эластычнасць. Ён ужо не ішоў, а цягнуўся, і на зваротных пераходах, ідучы без грузу, цягнуў ногі амаль з такою-ж цяжкасцю, як і пад цяжарам стофунтовай ношы.

Ён зрабіўся ўючнай жывёлай. Ён засынаў над ядой, і сон яго быў цяжкі і моцны, як у жывёлы. Часам ён прачынаўся і ўскрыкваў ад страшэнных судараг, якія зводзілі яго ногі; усё цела балюча ныла. Ад хадзьбы на нагах паяўляліся і лопаліся пухіры; але гэта было не так балюча, як жудасныя сінякі і крывепадцёкі ад абточаных вадою валуноў, па якіх на працягу двух міль ішла дарога ў цясніне Дайе. А гэтыя-ж дзве мілі азначалі трыццаць восем міль хадзьбы з грузам туды і назад. Ён мыў твар толькі раз у дзень, а пазногці, зламаныя, знявечаныя, з заусенцамі, ніколі не чысціў. Боль у плячах і руках ад рамянёў, якія глыбока ўразаліся ў цела, прымусіў яго ў першы раз спачувальна падумаць аб конях, якіх ён гэтулькі разоў бачыў на гарадскіх вуліцах.

Адным з мучэнняў, ледзь не даканаўшых яго спачатку, была яда. Велізарная фізічная праца патрабавала ўзмоцненага харчавання, а страўнік яго не быў прыстасаваны да непамерных порцый бекона і грубых, нястраўных цёмных

1951 г. 10/10/54

бабоў. У выніку страўнік адмовіўся працаваць, і на працягу некалькіх дзён болі і раздражненне, якія выклікаліся галадоўкай і расстройством, ледзь не зламалі яго канчаткова. Але пасля прышоў радасны дзень, калі ён змог есці, як ненажэрная жывёла, і з прагнымі воўчымі вачыма прасіць яшчэ і яшчэ.

Паспяхова пераправіўшы ля ўваходу ў цяснiну ўвесь груз праз паток на бяравеннях, спадарожнікі змянілі свой план. З-за перавалу дайшлі чуткі, што ў аколiцах возера Лiндэрман не засталася нiводнага дрэва, прыгоднага для пабудовы лодкі. Тады абодва кузены, нагрузіўшы на сябе iнструменты, пiлы, коўдры і запасы харчавання, крануліся наперад, пакiнуўшы Кiта з дзядзем перацягваць астаткі багажа. Цялер Джон Белью рыхтаваў ежу разам з Кiтам, і яны поплеч iшлі з грузам. Час ляцеў хутка, і неўзабаве на вяршынях выпала першы снег. Калi-б зiма захапіла iх на гэты бок перавала, яны страцілі-б цэлы год. Таму дзядзька падставіў сваю жалезную спiну пад стофунтовы цяжар. Кiт адчуў спачатку нейкую разгубленасць, але потым сцiснуў зубы і прымацаваў да сваіх рамянёў гэтакі-ж груз. Гэта было цяжка, але ён паспеў парадкам ужо прыстасавання, і цэла яго, памацнеўшае і страціўшае лiшні тлушч, пачынала набываць моцную, сухую мускулатуру. Да таго-ж ён наглядаў і вынаходзіў. Ён адразу звярнуў увагу на прыстасаванне з рамянёў, якія iндзейцы насілі на галаве, і зрабіў сабе такое-ж, каб карыстацца iм адначасова з спiннымі рамянямі. Гэта значна аблягчала справу і давала яму магчымасць класці на цюк яшчэ які-небудзь дадатковы нецяжкі, але вялікага памеру пакет. Такім чынам ён навучыўся пераносіць па сто фунтаў на рамянях і адначасова падтрымліваў патыліцай, які-небудзь пятнаццаці-дваццаціфунтовы прадмет, які свабодна ляжаў на цюку. У адной руцэ ён нёс сякеру ці пару вёслаў, а ў другой—укладзеныя адзiн у другi паходныя кацялкі.

Але, не глядзячы на ўсе намаганні насiльшчыкаў, iх праца рабілася ўсё цяжэйшай. Дарога была ўсё горшай, груз цяжэйшым, а снегавая лiнiя на гарах з кожным днём спускалася ўсё ніжэй. Плата за пераноску багажа падскочыла да шасцідзесяці цэнтаў за фунт. Ад кузенаў не прыходзіла нiякіх вестак; відавочна, Хэл і Роберт усё яшчэ сяклi і пiлавалi лес. Джон Белью занепакоіўся. Сустрэўшы па дарозе некалькіх iндзейцаў, якія вярталіся з возера Лiндэрман, ён угаварыў iх узьяцца за пераноску груза. Яны патрабавалi па трыццаць цэнтаў за фунт, каб данесці цяжар да вяршыні Чылькута; гэта было вельмі дорага. Але, не глядзячы на дапамогу на-

Кiт. 1953 г. 30.10.1934

сільшчыкаў, каля чатырохсот фунтаў грузу—вопратка і лагернае снаражэнне—усё-ж засталася на месцы, і Джон Белью ўзяўся перанесці іх уласнымі сіламі, накіраваўшы Кіта з індзейцамі наперад. На вяршыні Чылькута Кіт павінен быць застацца і пакрыху пераносіць груз далей, пакуль да яго не далучыцца дзядзя з сваімі чатырмастамі фунтамі.

V

Кіт цягнуўся па дарозе з насільшчыкамі-індзейцамі. З прычыны таго, што да вяршыні Чылькута адлегласць немалая, ён скараціў свой груз да васьмідзсяці фунтаў.

Індзейцы ішлі са сваім грузам больш хуткай паходкай, чым звычайна ішоў Кіт. Аднак цяпер гэта яго не палохала: ён ужо прывычаўся лічыць сябе амаль роўным любому індзейцу.

Праз чвэртку мілі яму захацелася адпачыць. Але індзейцы не спыняліся, і Кіт пайшоў далей нароўні з імі. Прайшоўшы яшчэ поўмілі, ён вырашыў, што не ў сілах зрабіць больш ніводнага кроку. Тым не менш ён сціснуў зубы і прадаўжаў шлях, а к канцу мілі з вялікім здзіўленнем пераканаўся, што ўсё яшчэ жывы. Затым, як гэта ні дзіўна, надышоў пералом, і другая міля здалася яму нават лягчэй першай. Трэцяя міля ледзь не забіла яго. Але, амаль у беспрытомнасці ад стомленасці і болю, ён усё-ж не дазваляў сабе застагнаць ці ўздыхнуць. І ў тую хвіліну, калі ён адчуў, што траціць прытомнасць, індзейцы зрабілі прывал. Замест таго каб апусціцца на зямлю разам з грузам, як рабілі гэта звычайна белыя, індзейцы вызваліліся ад плечавых і галаўных рамянёў і зручна расцягнуліся на зямлі, курачы і размаўляючы. Прайшло добрых поўгадзіны, перш чым яны зноў рушылі ў дарогу. Кіт з вялікім здзіўленнем адчуў, што зусім асваяўся, і з гэтай хвіліны зрабіў сваім правілам даўгія пераходы і даўгія адпачынкі.

Чылькут упаўне апраўдаў усё тое, што аб ім гаварылі. Кіту прышлося нямаля папрацаваць рукамі і нагамі, карабкаючыся па скалах. Але калі ён дабраўся да перавала ў снежную завіруху разам з індзейцамі, ён адчуў у глыбіні душы вялікі гонар ад таго, што ні разу за ўвесь час шляху не крыкнуў, ні разу не адстаў ад спадарожнікаў. Цяпер у яго з'явілася новая ганаровая мара: зрабіцца такім-жа вынослівым і моцным, як індзейцы.

Калі ён разлічыўся з насільшчыкамі і яны пайшлі, спусцілася цёмная, бурная ноч, і ён быў адзін на перавале хрыбта.

на тысячу футаў вышэй лініі лясоў. Мокры да пояса, галодны і змораны, ён аддаў-бы ў гэтую хвіліну ўсё свой гадазый даход за агонь і кубак кавы. Замест гэтага ён з'еў некалькі халодных аладак і зарыўся ў напалову разгорнутую палатку. Перад сном ён паспеў толькі са злараднасцю ўявіць сабе, як Джон Белью будзе мужа карабкацца на вяршыню Чылькута са сваімі чатырмастамі фунтамі. Хоць яму самому трэба было цягнуць дзве тысячы фунтаў, але-ж шлях яго ляжаў цяпер пад гару. Са здрантвелым ад працы і адубелым ад холаду целам прачнуўся ён раніцою, выпаўз з палаткі; знішчыў фунты два сырой грудзінкі, прывязаў да рамянёў стофунтовы цюк і пачаў спускацца па скалістай сцежачы. На некалькі сот ярдаў ніжэй сцежачка перасякала невялікі ляднік і збягала далей да возера Кратэр. Нейкія людзі ішлі з грузам цераз ляднік. Увесь гэты дзень Кіт складаваў свае цюкі ля верхняга краю лядніка; невялікая адлегласць дазваляла яму пераносіць па сто пяцьдзесят фунтаў адразу. Ён сам не мог надзівіцца ўласнай доблесці. За два далары ён купіў у індзейца тры скамянелыя марскія сухары і з'еў іх на працягу дня з вялікай колькасцю сырага бекона.

Не памыўшыся і не сагрэўшыся, ён зваліўся ў прамокшай ад поту вопратцы і праспаў, захутаўшыся ў палатку, другую ноч.

На досвітку ён разаслаў на лёдзе брэзент і пагрузіў на яго тры чвэрткі тоны. Затым ён пацягнуў яго па коўзкай паверхні. У тым месцы, дзе спуск лядніка рабіўся больш крутым, груз пачаў развіваць усё большую хуткасць, абагнаў яго, падхапіў і панёс далей, як на санках.

Сотні спадарожнікаў, нагружаных паклажай, спыняліся, пазіраючы на яго. Ён моцна крычаў, перасцерагаючы тых, хто знаходзіўся на яго шляху, і яны, спатыкаючыся, адскоквалі ўбок. Ля ніжняга краю лядніка стаяла маленькая палатка. Здавалася, што яна імчыцца яму насустрач, так хутка яна расла. Ён звярнуў з пратаптанай дарожкі ў тым месцы, дзе яна адхілялася ўлева, і паімчаўся па нескранутаму снегу. Марозны пыл, як воблака дыму, ахутаў яго, замаруджваючы хуткасць руху. Ён убачыў палатку толькі ў тую хвіліну, калі ўрэзаўся ў яе, сарваў бакавыя калкі, прарваў пярэдняе палотнішча і, усё яшчэ седзячы на сваім брэзенце сярод гурбы мяхоў з харчаваннем, уляцеў у сярэдзіну палаткі. Яна захісталася, як п'яная, і ў воблаках густой пары Кіт убачыў перад сабой здзіўлены твар маладой жанчыны,

якая сядзела, ухутаўшыся ў коўдру. Гэта была тая самая дзяўчына, якая назвала яго ў Дайе «чэчака».

— Бачылі вы, які я ўзняў дым?—весела загаварыў ён.

Яна акінула яго непрыязным позіркам.

— Расказвайце пасля гэтага аб каўрах-самалётах,—казаў далей Кіт.

— Ці не патурбуецца вы зняць з маёй нагі гэты мех?—холадна запыталася яна.

Ён азірнуўся і шпарка прыўзняўся.

— Гэта не мех, а мой локаць. Выбачайце.

Гэтая папраўка, аднак, ніколькі не змякчыла маладую жанчыну, і яна сказала ўсё з той-жа выклікаючай халоднасцю:

— Добра яшчэ, што вы не перавярнулі печ.

Ён прасачыў за яе позіркам і ўбачыў жалезную печачку і чайнік, які на ёй грэўся і за якім наглядала маладая індзіянка. Кіт пацягнуў носам арамат кавы і зноў зірнуў на дзяўчыну.

— Я-ж чэчака,—казаў ён.

Па яе сумуючаму выгледу ён зразумеў, што гэта для яе ясна і без слоў; але гэта яго ніколькі не збянтэжыла.

— Я кінуў сваю агнястрэльную зброю,—дадаў ён.

Толькі тут яна пазнала яго, і позірк яе змякчыўся.

— Не думала, што вы забярэцеся так далёка,—заявіла яна.

Ён зноў з прагнасцю пацягнуў паветра.

— Кава, клянуся жыццём!—Ён павярнуўся да дзяўчыны і проста звярнуўся да яе:—Я аддам свой мізінец—можце адсячы яго зараз-жа,—я зраблю ўсё, што вы загадаеце, я зраблюся вашым рабом на адзін год і адзін дзень або на колькі вы пажадаеце, калі вы мне дасце кубак кавы!

За кубкам кавы ён назваў ёй сваё імя і даведаўся, што яе завуць Джой Гастэл. Ён даведаўся таксама, што яна ўжо даўно жыве ў гэтай краіне, што яна нарадзілася на адной з факторый ля Вялікага Нявольніцкага возера, яшчэ дзіцем пераправілася з бацькам цераз Скалістыя горы і спусцілася ў басейн Юкона. Цяпер яна падарожнічае са сваім бацькам, якога справы затрымалі ў Сітлі, а затым ён пацягнуў крушэнне на злашчасным «Чантэры» і быў дастаўлены ў праліў Пюджэт-Саунд падаслеўшым на дапамогу параходам.

З прычыны таго, што дзяўчына прадаўжала сядзець за-хутаная ў коўдру, Кіт не стаў зацягваць размову і, гераічна адмовіўшыся ад другога кубка кавы, выбраўся з палаткі разам з чвэрткаю тоны свайго грузу. Апрача таго, ён панёс з сабою яшчэ некалькі вывадаў, а іменна: што ў дзяўчыны прыгожае імя і прыгожыя вочы, што ёй, напэўна, дваццаць, самае большае дваццаць два гады, што бацька яе, як відаць, француз і што яна жанчына з характарам і тэмпераментам і выхаванне атрымала, бясспрэчна, не тут, на далёкай ускраіне.

VI

Па абледзянелых скалах, над лініяй лясоў, сцэжка ахінала возера Кратэр і спускалася па скалістай цясніне да Шчаслівага Лагера і першых мізэрных тонкіх соснаў. Трэба было патраціць шмат часу і цяжкай працы, каб пераправіць гэтым шляхам цяжкае снаражэнне. На возеры стаяла парусная лодка, якой карысталіся для перавозкі грузаў. За два рэйсы, за дзве гадзіны, тона груза была-б перапраўлена на той бок. Але Кіт быў разароны дашчэнт, а лодачнік прасіў сорок далараў за тону.

— Для вас, мой друг, гэтая нікчэмная лодка—сапраўдная залатая россып,—сказаў яму Кіт.—Ці не хочаце мець яшчэ такую-ж россып?

— Укажыце, — заявіў лодачнік.

— Я пакажу яе вам, калі вы згодзіцеся пераправіць за гэта мой багаж. Ідэя надзвычай добрая і патэнт на яе яшчэ не ўзяты, так што вы зможаце прыняцца за справу, як толькі я растлумачу вам, у чым заключаецца фокус. Згаджаецеся?

Лодачнік згадзіўся. Кіту спадабаўся яго твар.

— Вельмі добра. Бачыце вунь той ляднік? Бярыце кірку і ідзіце туды. За адзін дзень вы прасячэце добры жолаб зверху данізу. Разумеете, у чым справа? Канал Чылькут — Кратэр. Кансалідаванае Транспартнае таварыства з абмежаванай адказнасцю. Вы зможаце браць па пяцьдзсят цэнтаў за сто фунтаў і перапраўляць па сотні тон у дзень. А ўся ваша праца будзе заключацца толькі ў тым, каб збіраць манету.

Праз дзве гадзіны Кіт з сваім грузам быў на процілеглым беразе, выйграўшы такім чынам цэлыя тры дні. Таму, калі Джон Белью дагнаў пляменніка, той быў ужо непадалёк ад Глыбокага возера, другога вулканічнага паглыблення, напоўненага ледзяной вадой.

Апошні пераход, ад Доўгага возера да возера Ліндэрман, раўняўся тром мілям, і сцежка — калі толькі гэта можна было назваць сцежкай,—ішла ўгару, перавальвала цераз тысячафутаваы хрыбет і збягала ўніз па коўзкіх скалах, перасякаючы на шляху шырокую паласу балот. Джон Белью запарэчыў, калі Кіт прывязаў за спіну стофунтовы цюк і паклаў на яго дадатковы груз—пяцідзсяціфунтовы мех мукі, які па вінен быў упірацца ў яго патыліцу.

— А ну, прыхільнік вынослівасці!—жартаваў Кіт.—Вы, з вашай медзвяжацінай і адзінай зменай бялізны!

Але Джон Белью паківаў галавой.

— Баюся, што я пачынаю старыца, Крыстоф.

— Вам усяго сорак восем год. Можаче сабе ўявіць, што мой дзед, а ваш бацька, стары Айвек Белью, у шэсцьдзсят дзевяць год забіў кулаком чалавека?

Джон Белью ўсмінуўся і праглынуў пілюлю.

— Між іншым, дзядзечка, я павінен паведаміць вам надзвычай важную навіну. Выхоўвалі мяне, як лорда Фаунтлероя, але я магу ў любы момант пераўзыйсці вас у вынослівасці і хадзьбе, пакласці вас на абедзве лапаткі або апрадаваць вось гэтымі кулакамі.

Джон Белью працягнуў пляменніку руку і ўрачыста сказаў:

— Крыстоф, мой хлопчык, я веру, што ты гэта можаш зрабіць. Я веру, што ты можаш гэта зрабіць, нават не здымаючы цюка са спіны. Ты так змяніўся к лепшаму, мой хлопчык, што гэта проста незразумела і непраўдападобна.

Кіт штодзённа пакрываў апошні пераход чатыры разы ў абодва канцы, а гэта значыла, што ён рабіў штодзённа дваццаць чатыры мілі ўгару і дванаццаць пад гару з грузам у паўтараста фунтаў на спіне. Ён быў горды, бадзёры і, не глядзячы на зморанасць, фізічна ў прыгожай форме. Ён еў і спаў, як ніколі яшчэ не еў і не спаў у сваім жыцці, і, багачы, што праца набліжаецца да канца, амаль шкадаваў аб гэтым.

Адно толькі трывожыла яго. Ён ведаў, што застанеца жывы, калі зваліцца з стофунтовым грузам за спіной, але яго мучыла думка аб дадатковых пяцідзсяці фунтах, якія, як яму здавалася, павінны абавязкова зламаць яму пры падзенні шыю. Усе сцежачкі праз балота вельмі хутка ператвараліся ў бяздоннае месіва тысячамі насільшчыкаў, якія

праходзілі па іх; прыходзілася няспынна пракладаць усё новае свежкі. Іменна пракладаючы такую новую сцяжынку, Кіт вырашыў праблему аб дадатковых пяцідзесяці фунтах.

Мяккая багністая паверхня падалася пад ім; ён пахіснуўся і ўпаў ніцма. Груз у пяцьдзесят фунтаў удавіў яго галаву ў грязь і шлёпнуўся ў балота, не зламаўшы яму шыі. З астатняй стофунтовай паклажай на спіне ён падняўся на чацвярэнкі, але далей гэтага справа не пайшла. Адна рука яго адразу-ж загрузла да пляча ў дрыгву, прымусіўшы Кіта прыкласціся шчакоў да гразі. Калі ён выцягнуў гэтую руку, умомант загрузла да пляча другая. У такім становішчы нельга было вываліцца ад рамянёў, а стофунтовы цяжар не даваў яму падняцца на ногі. Ён паспрабаваў падпаўзі на чацвярэнках да таго месца, куды зваліўся мех з мукой, але рукі яго па чарзе грузлі ў багністай гразі, і хутка ён выбіўся з сіл, не пасунуўшыся ні на крок. Пры гэтым травяністы пакроў прарваўся, і ў небяспечным суседстве з яго носам і ротам пачала ўтварацца невялікая лужынка. Кіт паспрабаваў перавярнуцца на спіну, так каб цюк апынуўся пад ім, але ад гэтага руху абедзве рукі яго ўгрузлі да плеч, і ён адчуў, што тоне. Са здзіўляючым цяпленнем ён павольна выцягнуў спачатку адну, стварыць апору для падбародка. Затым ён пачаў клікаць на дапамогу. Праз некаторы час ён пачуў чаўклівы гук крокаў, як быццам хтосьці набліжаўся да яго ззаду.

— Гэй, прыяцель, дапамажыце! — крыкнуў ён. — Кіньце мне вяроўку ці што-небудзь такое.

У адказ ён пачуў жаночы голас і адразу-ж пазнаў яго.

— Калі вы развяжаце мае рамяні, я змагу сам падняцца на ногі.

Стофунтовы груз гучна чаўкнуў, шлёпнуўся ў грязь, і Кіт марудна, з цяжасцю падняўся на ногі.

— Няма чаго сказаць, становішча! — разрагаталася міс Гастэл, убачыўшы яго пакрыты гразёю твар.

— Становішча цудоўнае, — запярэчыў ён весела. — Гэта мае любімае гімнастычнае практыкаванне. Паспрабуйце як-небудзь — вельмі добра ўмацоўвае грудныя мышцы і хрыбетнік.

Ён выцер твар і бадзёрым рухам страсянуў з рукі грязь.

— О! — усклікнула яна, толькі тут пазнаўшы Кіта. — Гэта містэр... містэр Смок¹ Белью?

¹ Smoke (англ.) — дым.

— Бельмі вам удзячны за своєчасовую дапамогу і за гэтае імя, — адказаў Кіт. — Я атрымаў другое, хрышчэнне. Ад гэтага часу я патрэбую, каб мяне заўсёды называлі Смок Белью. Гэта слаўнае імя, і я бачу ў ім глыбокі сэнс.

Ён спыніўся, затым загаварыў раптам з сілай і ўзнятасцю.

— Ведаеце, што я думаю зрабіць?—запытаўся ён.—Я вярнуся ў штаты. Я ажанюся там. Абзавядуся шматлікай сям'ёй. А затым як-небудзь вечарком я збяру вакол сябе дзяцей і раскажу ім пра тыя пакуты і выпрабаванні, праз якія я прайшоў на гэтым чылькуцкім шляху. І калі яны не заплачуць, — я паўтараю, калі яны не заплачуць, я выб'ю з іх дух.

VIII

Арктычная зіма шпарка набліжалася. Снег выпаў і ляжаў шасцідзюймовым пакровам, і спакойныя горныя азёры па-ступова зацягваліся ільдом, не глядзячы на моцна дзьмуўшыя вятры. Адноўчы на змярканні пад завыванне мяцеліцы Кіт і Джон Белью дапамагалі кузенам грузіць лодку і доўга сачылі пасля, як яна знікала ў снегавай віхуры.

— А цяпер трэба як след выпацца і заўтра падняцца як мага раней,—сказаў Джон Белью.—Калі завіруха не затрымае нас на вяршыні, мы прыдзем у Дайе заўтра к вечару. А калі да таго-ж нам пашанцуе захапіць які-небудзь пароход, дык праз тыдзень мы будзем у Сан-Францыска.

— Вы засталіся здаволенымі вылазкай? — няўважліва запытаўся Кіт.

Іхняя стаянка ў гэтую апошнюю ноч ля возера Ліндэрман мела сумны выгляд. Усе неабходныя рэчы, уключаючы палаткі, былі звезены кузенамі. Дзіравы брэзент, нацягнуты для абароны ад ветру, дрэнна прыкрываў іх ад снегавай завірухі. Вячэру яны зварылі на агні, выкарыстаўшы для гэтай працэдуры некалькі паламаных і раскіданых лагерных інструментаў. У іх заставаліся толькі цёплыя коўдры і запас харчу на некалькі дзён.

Правёўшы лодку, Кіт зрабіўся няўважлівым і задумлівым. Дзядзя заўважыў у ім гэтую змену і прыпісаў яе рэакцыі пасля моцнага напружання. За вячэрай Кіт сказаў толькі адну фразу.

— Дзядзечка,—сказаў ён раптам, ні з таго ні з с'яго,—я хачу, каб з гэтага часу вы называлі мяне Смокам¹. Я, здаецца, напакутваўся за гэтае падарожжа.

¹ Smoke—не толькі дым, дыміць, але і пакутваць, шмат перажыць.

Праз некалькі хвілін ён вышаў і накіраваўся да палатак золаташукальнікаў, занятых нагрузкай або лабудовай лодак. Ён прападаў некалькі гадзін і калі вярнуўся і лёг пад коўдру. Джон Белью ўжо спаў.

У цемры бурнай раніцы Кіт выпаўз, адагрэў на агні свае замерзлыя боты, зварыў каву і падсмажыў грудзінку. Гэта было беднае, але цёплае сьнеданне. Пакончыўшы з ядой, дзядзя і пляменнік звязалі свае коўдры, але ў той момант, калі Джон Белью павярнуўся, каб пусціцца ў адваротны шлях па Чылькуцкай дарозе, Кіт працягнуў яму руку.

— Да лабачэння, дзядзечка,—сказаў ён.

Джон Белью зірнуў на яго і вылаяўся ад здзіўлення.

— Не забывайце, што мяне завуць Смок,—сказаў Кіт.

— Ды што ты задумаў?

Кіт зрабіў няпэўны жэст у бок поўначы, туды, дзе над возерам насілася завіруха.

— Які сэнс вяртацца назад, калі я забраўся так далёка?—запытаўся ён.—Дарэчы, я пазнаў смак мяса, і ён спадабаўся мне. Я іду далей.

— Але ж у цябе няма ні грошай, ні снаражэння,—запырачыў Джок Белью.

— Я атрымаў работу. Вось: ваш пляменнік Крыстофер Смок Белью атрымаў работу! Цяпер ён будзе служыць джэнтльмену і атрымліваць за гэта сто пяцьдзсят далараў у месяц і харчаванне. Ён накіроўваецца ў Даусон з двума дэндзі і яшчэ адным слугой у якасці паходнага повара, лодачніка і ўсяго такога іншага. А што датычыць О'Гара і «Хвалі», няхай праваліцца к чорту. Да лабачэння!

Але Джон Белью быў так здзіўлены, што мог прамармытаць толькі адно:

— Нічога не разумею.

— Кажуць, што ў басейне Юкона мядзведзі тлустыя, — растлумачыў Кіт.—А ў мяне, як ведаеце, усяго адна змена бялізны, і я іду за мядзведжым мясам. Вось і ўсё.

НА БАБІН РУЧАЙ ЗА ЗОЛАТАМ

I

Праз два месяцы Смок Белью і Шорці¹, вярнуўшыся з палявання на аленяў, зноў апынуліся ў салуне² «Элькгорн» у Даусоне. Паляванне было закончана, мяса дастаўлена ў Даусон і прададзена па два з паловай далары за фунт; у іх, такім чынам, аказалася тры тысячы далараў у залатым пяску і добрая запрэжка сабак. Ім вельмі пашанцавала. Не гледзячы на тое, што натоўпы золаташукальнікаў загналі дзічыну за сотні міль у горы, ім удалося на палове шляху ад горада падстрэліць у вузкай цясніне чатырох аленяў.

З'яўленне аленяў так блізка ад жылля было гэтак-жа дзіўна, як і шчасце нашых паляўнічых, бо ў гэты самы дзень Смок і Шорці сустрэлі на дарозе чатыры галодныя індзейскія сям'і, якім ужо тры дні не траплялася ніякай дзічыны. Сябры вымянялі ў іх за мяса напалову мёртвых ад голаду сабак; на працягу тыдня яны адкармлівалі жывёлін, затым запрэгі іх і павезлі мяса на прагны рынак Даусона.

Цяпер задача заключалася ў тым, каб ператварыць залаты пясак у харчаванне. Фунт мукі ці бабоў каштаваў на рынку паўтара далара, але і за гэтую цэну цяжка было знайсці жадаючага прадаць іх. У Даусоне панаваў сапраўдны голад.

¹ Шорці—па-англійску «карантышка», прозвішча сябра Смока.

² С а л у н—бар, кабачок, гасцініца.

Сотні людзей з грашыма, але без харчавання вымушаны былі пакідаць краіну. Многія накіраваліся ўніз па рацэ перад самым ледаставам, а яшчэ больш золаташукальнікаў, валодаючых такімі-сякімі мізэрнымі запасамі, прайшлі шэсцьсот міль па Ільду ў Дайе.

У горача напаленым салуне Смок спаткаў лікуючага Шорці.

— Жыццё нічога не варта без віскі і прысмакаў! — такім прывітаннем сустрэў таварыша Шорці, абтрэсваючы з падтаяўшых вусоў ледзяныя сасулькі, якія са звонам падалі на падлогу.—А я жраз дастаў цэлых восемнаццаць фунтаў гэтых самых прысмакаў. Дурань-прадавец запрасіў усяго па тры далары за фунт. А табе як пашанцавала?

— Я таксама не спаў,—адказаў з гонарам Смок.—Мне ўдалося купіць пяцьдзесят фунтаў мукі. А адзін чалавек з Адамавага ручая паабяцаў даставіць мне заўтра яшчэ пяцьдзесят.

— Здрава! Цяпер мы несумненна пратрымаемся да таго часу, пакуль узнімецца рака. Ведаеш, Смок, нашы сабакі, аказваецца, што трэба. Скупшчык сабак прапанаваў мне тысячу далараў за пяць штук, па дзвесце за кожнага. Я сказаў яму, што справа не пойдзе. Сабакі, вядома, будуць першы сорт, калі даваць ім жэрці мяса. Але-ж неразумна аддаваць сабакам харчаванне, якое каштуе па два з паловай далара за фунт. А ну-ж, вып'ем, таварыш. Я хачу замачыць гэтыя восемнаццаць фунтаў прысмакаў.

Некалькі хвілін пазней, калі на вагах адважвалі з меха Шорці залаты пясок за выпітае, Шорці раптам стукнуў сябе па ілбу.

— Зусім з галавы выпала, што ў мяне назначана ў «Ціволі» спатканне з адным чалавекам! У яго ёсць сапсаваны бекон, які ён аддае па паўтара далара за фунт. Мы зможам карміць ім сабак і эканомімі такім чынам па далару ў дзень на кожнай кармёжцы. Ну, да хуткага спаткання.

— Да хуткага,—адказаў Смок.—Я зазірну ў хаціну і вярнуся сюды.

Не паспеў Шорці выйсці, як у падвойныя дзверы салуна ўвайшоў захутаны ў футра чалавек.

Твар яго прасвятлеў бачачы Смока, які пазнаў у ім золаташукальніка Брэжа, чыю лодку ён правёў цераз Яшчычную цясніну і цераз парогі Белага Кая.

— Мне сказалі, што вы ў горадзе, — таропка загаварыў Брэк, паціскаючы Смоку руку. — Я ўжо поўгадзіны шукаю вас

усюды. Выйдзем на вуліцу, мне неабходна пагаварыць з вамі.

Смок з жалем зірнуў на гудзячую, разагрэтую дачырвана печ.

— А ці нельга тут?

— Не. Справа важная. Выйдзем.

Калі яны вышлі, Смок зняў адну са сваіх рукавіц, запаліў сярнічку і зірнуў на градуснік, які вісеў знадворку на дзвярах. Ён таропка сунуў у рукавіцу аголеную руку, быццам мароз апёк яе. Над галавой палымнела поўночнае ззянне, а з усіх бакоў Даусона няслася сумнае выццё тысяч ваўкадаваў.

— Што кажа градуснік? — запытаўся Брэк.

— Шэсцьдзесят ніжэй нуля. — Кіт плюнуў для доследу, і сліна ў той-жа момант замерзла ў паветры. — А ртуць і не думае спыняцца. Яна падае ўсё ніжэй і ніжэй. Гадзіну назад было ўсяго пяцьдзесят два. Не кажыце аб тым, каб бегчы кудысьці за золатам.

— Вось іменна аб гэтым, — прашаптаў Брэк, палахліва азіраючыся, каб хто-небудзь не падслухаў іх. — Ці чулі вы аб Бабіным ручаі? Упадае ў Юкон па той бок, на трыццаць міль вышэй.

— Няма чаго там рабіць, — заявіў Смок. — Яго абыйшлі ўздоўж і ўпоперак ужо даўно.

— Так было і з іншымі багацейшымі ручаямі. Слухайце! Вялікая справа. Россыпі на глыбіні ўсяго ад васьмі да дваццаці футаў. Там няма такога вугалка, які пойдзе менш чым за поўмільёна. Двое-трое маіх сяброў расказалі мне аб гэтай справе. Я сказаў жонцы, што павінен абавязкова адшукаць вас, перш чым кранацца ў дарогу. Ну, да пабачэння. Маё снаражэнне схавана на беразе. Справа ў тым, што сябры ўзялі з мяне слова не кранацца ў дарогу, пакуль увесь Даусон не засне. Вы-ж ведаеце, што будзе, калі хто-небудзь убачыць вас са снаражэннем. Бярыце свайго сябра і ідзіце за намі. Займайце чацверты ці пяты ўчастак ад Пробнага. Не забудзьце-ж: Бабін ручай, гэта трэці пасля Шведскага ручая.

II

Зайшоўшы ў маленькую хату на схіле гары, Смок пачуў знаёмы гучны храп.

— А-а-а... кладзіся, брат, спаць, — прабурчэў Шорці, калі сябра пачаў трэці яго за плячо. — Я сёння не на начной змене, — заявіў ён праз хвіліну, калі Смок пачаў будзіць яго больш энергічна. — Звярніся да буфетчыка ў піўнушцы.

— Хутчэй нацягвай сваю вопратку, — сказаў Смок, — мы ідем займаць два ўчасткі.

Шорці сеў і пачаў лаяцца. Смок прыкрыў яму рот рукой.

— Шш... — папярэдзіў ён. — Гэта вельмі добрая справа. Не будзі суседзяў. Увесь Даусон спіць.

— Хе! Ты мяне будзеш вучыць! Хіба я не ведаю, што пра золата не расказваюць? Смешна толькі, як гэта ўсе трапляюць на адну і тую-ж дарожку.

— Бабін ручай! — прашаптаў Смок. — Справа верная. Мне паведаміў аб ім Брэк. Вельмі мелкае русло. Золата адразу пад карэннямі травы. Ну, шавяліся-ж. Мы хутка збярэмся і без грузу кранемся ў дарогу.

Вочы Шорці закрыліся, і ён зноў захроп. У наступны момант коўдры зляцелі з яго.

— Калі ты не жадаеш падтрымаць кампанію, я іду адзін, — заявіў Смок.

Шорці падняўся і пачаў апранацца.

— Сабак возьмем? — запытаў ён.

— Не. Сцежка да ручая не пратоптана, і мы хутчэй справімся без іх.

— У такім выпадку я задам ім корму, каб хапіла да нашага звароту. Не забудзь захапіць з сабой брэзент і свечку.

Шорці адчыніў дзверы і, адчуўшы пякучы мароз, адскочыў назад, таропка апускаючы навушнікі і нацягваючы рукавіцы.

Праз пяць хвілін ён вярнуўся, з усіх сіл расціраючы нос.

— Смок, я рашуча супроць гэтай прагулкі. На вуліцы халадней, чым было ў пекле за тысячу год да таго, як там развялі першы агонь. Апрача таго, сёння пятніца і трынаццатае чысло — усе даныя за тое, што мы застанемся з носам.

Прывязаўшы за спіну лёгкія паходныя мяхі, яны зачынілі за сабою дзверы і пачалі спускацца з гары. Поўночнае ззянне ўжо не пералівалася на пацямнеўшым небе, і толькі зоркі мігцелі ў застыўшым паветры, сваім няверным святлом збіваючы спадарожнікаў з дарогі. Шорці звярнуў са сцежкі, праваліўся ў глыбокі снег і пачаў голасна лаяцца, праклінаючы дзень, месяц і год, калі ён адважыўся на такое вар'яцтва.

— Ты не можаш памаўчаць? Пакінь календар у спакоі. Увесь Даусон прачнецца і пабяжыць за намі.

— Хе! А бачыш святло вунь у той хаціне, і ў той, і там далей? А чуеш, як стукнулі дзвярыма? О, зразумела, Даусон

спіць. Агні? Проста людзі хаваюць сваіх нябожчыкаў. Яны і не думаюць бегчы за золатам, б'юся аб заклад.

Калі яны спусціліся да падножжа ўзгорка і зайшлі ў самы горад, ва ўсіх дамах ужо мільгацелі агні, усюды стукалі дзверы, а ззаду чулася рыпенне мноства макасінаў па добра ўтаптанаму снегу. Шорці зноў пусціўся ў разважанні:

— Відаць, да чорта плакальшчыкаў у гэтым горадзе.

Яны прайшлі паўз чалавека, які стаяў на абочыне дарогі. Ён трывожна клікаў кагосьці ўпоўголаса:

— Эй, Чарлі! Ды варушыся-ж!

— Заўважыў ты мех у яго на спіне, Смок? Могільнік, напэўна, досыць далёка, калі праводзячым даводзіцца браць з сабою коўдры.

Калі яны вышлі на галоўную вуліцу, за імі цягнуўся ўжо хвост у некалькі сот чалавек, і, прабіраючыся пры абманлівым святле зорак да берага, яны чулі з усіх бакоў тупат чалавечых ног. Шорці пакаўзнуўся і ўпаў з вышыні трыццаці футаў у рыхлы снег. Смок упаў услед за ім, збіўшы яго зноў у той момант, калі ён падымаўся на ногі.

— Я знайшоў першы, — буркнуў ён, здымаючы рукавіцы, каб абтрэсці з іх снег.

Праз хвіліну яны рабілі страшэнныя намаганні, каб выкарабкацца з-пад груды цел, якія пасыпаліся на іх зверху. У часе ледастава ў гэтым месцы ўтварыўся затор, і награмджаныя адна на другую ільдзіны былі цяпер здрадліва прыкрыты пластам снегу. Упаўшы некалькі разоў, Смок выцягнуў свечку і запаліў яе. Людзі, якія ішлі ззаду, радасна віталі святло. Свечка ярка гарэла ў нерухомым паветры, і спадарожнікі пайшлі хутчэй.

— Гэта бяспрэчна паход за золатам, — вырашыў Шорці, — калі толькі ўсе яны не лунацікі.

— Ва ўсякім выпадку, мы ідзем першымі, — адказаў Смок.

— Ну, гэтага я не ведаю — можа быць, там, наперадзе, светлячок. А можа, гэта ўсе светлячкі — вунь там, і там, і там. Зірні! Не, павер ужо мне, наперадзе нас цэлая працэсія.

Каб перабрацца на заходні бераг Юкона, трэба было прайсці цэлую мілю па награмджаных ільдзінах, і мільгаючы ланцуг свечак цягнуўся ва ўсю даўжыню звлістай сцежкі. А ззаду, да самай вяршыні гары, з якой яны толькі што спусціліся, было яшчэ больш аганькоў.

— Паслухай, Смок, гэта не паход за золатам, гэта адны пакуты. Наперадзе нас, напэўна, добрая тысяча, а ззаду

дзесяць тысяч. Паслухай мяне разо́к. Нюх у мяне добры. Ужо калі я пачую нядобрае, так яно і будзе. Мы дарэмна ўблыталіся ў гэтую гісторыю. Павернем лепш дадому і завалімся спаць.

— Ты-б лепш пабярог свае лёгкія, калі не хочаш адстаць, — злосна перапыніў яго Смок.

— Хе! Ногі ў мяне кароткія, але хадок я вядомы і не баюся ніякай зморанасці. Ні адзін з гэтых малайцоў не абгоніць мяне на лёдзе.

І Смок ведаў, што гэта праўда; ён паспеў пераканацца ў феноменальнай вынослівасці свайго сябра.

— Я наўмысна іду марудней, каб ты не адстаў, — падражніў ён Шорці.

— Вось таму я і наступаю табе на пяткі, — агрызнуўся той.

— Калі ты не можаш ісці хутчэй, дык пусці мяне ўперад паказваць дарогу.

Смок паскорыў крок і неўзабаве параўняўся з невялікай групай золаташукальнікаў.

— А ну, Смок, варушыся, — заахвочваў яго сябра. — Перагані гэтых непахаваных нябожчыкаў. Тут табе, брат, не пахаванне. Хутка! Каб у вушах засвістала!

Смок налічыў у гэтым гурце восем мужчын і двух жанчын; не паспелі сябры перабрацца праз награмаджэнне ільдзін, як пераганалі другую партыю, у дваццаць чалавек. На адлегласці некалькіх футаў ад заходняга берага сцежка зварочвала на поўдзень і ішла далей па гладкаму ледзяному полю. Лёд, аднак, быў пакрыты пластам снегу ў некалькі футаў таўшчынёй. Яго пераразала вузкая істужка ўтаптанай падарожнікамі і ўкатанай санкамі сцежкі шырынёю ў два футы. Па абодвух яе баках нага грузла ў снег па калена і глыбей. Пешаходы, якія ішлі наперадзе, неахвотна ўступалі дарогу, і Смоку з таварышам часта даводзілася грузнуць у глыбокім снезе і з вялікай цяжкасцю выбірацца.

Шорці быў пануры і непрымымы. Калі золаташукальнікі ляліся, не жадаючы прапусіць іх уперад, ён адказваў ім тым-жа.

— Куды гэта вы спяшаецеся? — запытаўся адзін з іх.

— А вы куды? — адказваў Шорці. — Учора тут прайшла цэлая чарада золаташукальнікаў з Індзейскай ракі. Ужо ніводнага вольнага ўчастка няма.

— Калі так, я вас пытаюся: куды вы спяшаецеся?

— Хто? Я? Я зусім не золаташукальнік. Я па казённай справе. Урад паслаў. Цягнуся на Бабін ручай, каб зрабіць перапіс.

Другі весела вітаў Шорці:

— Гэй, куды выбраўся, малы? Няўжо ты і сапраўды спадзяешся заняць участак?

— Я? — адказаў Шорці. — Я вось і адкрыў Бабін ручай. Цяпер я зрабіў заяўку і вяртаюся назад, каб які-небудзь пракляты чэчака не зажыліў мой участак.

У сярэднім, ідучы па роўнаму месцу, золаташукальнікі праходзілі ў гадзіну па тры з паловай мілі. Але Смок і Шорці рабілі па чатыры з паловай, а часамі лускаліся бегам і рухаліся яшчэ шпарчэй.

— Я вырашыў зусім загнаць цябе, Шорці, — дражніў таварыша Смок.

— Хе! Я ўмею працаваць нагамі і мог-бы цябе прымусіць працераці пяткі макасінаў. Але спяшацца няма чаго. Я так разважаю: кожная заяўка на ручаі павінна мець пяцьсот футаў; скажам, па дзесяць на мілю. Наперадзе нас тысяча золаташукальнікаў, а рэчачка даўжынёю менш сотні міль. Каму-небудзь прыдзецца атрымаць кукіш, і здаецца, што гэта будзем мы з табой.

Перш чым адказаць, Смок раптам паскорыў крок і перагнаў Шорці на дзесятак футаў.

— Калі-б ты пабарог дыханне і не адставаў, мы, напэўна, перагналі-б некаторых з гэтай тысячы, — заявіў ён.

— Хто? Я? Ды калі-б ты сышоў з дарогі, я паказаў-бы табе, што такое хуткасць.

Смок рассмяўся і зноў абагнаў яго. Уся гэтая прыгода ўяўлялася яму цяпер у зусім іншым святле. Яму цяпер не так жадалася захапіць участак, як лабіць у бегу Шорці. «Нарэшце, — вырашыў ён, — справа не ў выйгрышу, а ў самой гульні». Яго мозг, мускулы, вытрымка, яго душа прымалі ўдзел у гэтым спаборніцтве з Шорці — чалавекам, які ніколі не заглядаў у кнігу, не мог адрозніць оперы ад салоннай песенькі або паэмы ад пратакола.

— Сперажыся, Шорці, не здабраваць табе! З таго часу, як я высадзіўся на бераг Дайе, усе клетачкі майго арганізма перарадзіліся. Мае мускулы моцныя, як рамяні, ядавітыя і бязлітасныя, як джала грымучай змяі. Усяго некалькі месяцаў назад я быў-бы ў захапленні, калі-б напісаў гэтыя словы, але тады я не мог так напісаць. Трэба было спачатку перажыць усё гэта, а цяпер, калі я ў гэтым жыву, няма

патрэбы пісаць. Я калючы, цераз усё прайшоў, і ні адзін з гэтых нікчэмных горцаў не закране мяне, без таго каб я яму не даў здачы. Ну а цяпер ідзі наперад на поўгадзіны і пакажы свае здольнасці, а калі надыйдзе мая чарга — сцеражыся!

— Хе!—весела ўсміхнуўся Шорці.—Зірніце на гэтага малакасоса! А ну, з дарогі і павучыся ў старэйшых!

Кожныя поўгадзіны яны змянялі адзін другога, па-чарзе ўстанаўляючы рэкорд хуткасці. Размаўлялі яны мала. Хуткасць руху сагравала іх, хоць дыханне замярзала ў іх на тварах, пакрываючы інеем губы і падбародак. Мароз быў настолькі моцны, што ім амаль няспынна прыходзілася расціраць рукавіцамі нос і шчокі. Як толькі яны апускалі рукі, адкрытыя часткі твара адразу нямелі, і патрабавалася падвоена энергія, каб выклікаць вострае пакалванне—прызнак аднаўлення крывезвароту.

Часта сярбам здавалася, што наперадзе ўжо нікога няма, але ўсякі раз яны натыкаліся на новыя партыі золаташукальнікаў, якія вышлі з Даусона раней іх. Здаралася, што некаторыя з іх спрабавалі раўняцца са Смокам і яго таварышам, але, прайшоўшы адну-дзве мілі, нязменна адставалі і знікалі ў цемры.

— Мы з табой былі на нагах усю зіму, — растлумачыў Шорці,—а гэтыя старыкашкі адлежалі сабе бакі ў цёплых хацінах ды туды-ж—думаюць паспець за намі! Калі-б яшчэ гэта былі разведчыкі! Калі разведчыкі і ўмею што-небудзь рабіць, дык гэта хадзіць.

Смок запаліў сярнічку і зірнуў на гадзіннік. Больш ён не рабіў гэтага; хоць і хуткі быў рух яго аголеных рук, прайшло поўгадзіны, перш чым яны зноў адагрэліся.

— Чатыры гадзіны,—сказаў ён, нацягваючы рукавіцу,—а мы перагналі ўжо чалавек трыста.

— Трыста трыццаць восем,—паправіў Шорці.—Я лічу ўвесь час. Эй, прыцель пранусці! Дай прайсці таму, хто разумее ў гэтай справе крыху больш твайго.

Гэтыя словы адносіліся да чалавека, відавочна зморанага надзвычайна, які, спатыкаючыся, цягнуўся па дарозе, загаграджаючы ім дарогу. Гэты ды яшчэ адзін такі-ж спадарожнік былі адзінымі выбітымі са строю, якія трапіліся ім па дарозе; цяпер яны былі вельмі блізка да галаўной часткі патоку золаташукальнікаў.

Пасля яны даведаліся аб усіх жудаснях гэтай ночы. Выбіўшыся з сіл людзі садзіліся адпачыць на ўскраю дарогі

і ўжо больш не падымаліся. Сямёра замерзлі канчаткова, а выжыўшым ампутыравалі ў даусонаўскіх больніцах пальцы, ступні і рукі. Ноч вялікага паходу на Бабін ручай была самай халоднай за ўвесь год. Перад світаннем спірговыя тэрмометры ў Даусоне паказвалі семдзесят ніжэй нуля, а людзі, якія ўдзельнічалі ў «паходзе», былі, за невялікім выключэннем, навічкі, якія не прывыклі да такіх халадоў.

Другога выбітага са строю чалавека яны заўважылі некалькі хвілін пазней, пры ўспышцы поўночнага ззяння, якое, нібы пражэктар, прарэзвала часам неба ад небасхіла да зеніта. Чалавек гэты сядзеў ля сцезжкі на ільдзіне.

— Эй, цётка, падымайся!—весела аклікнуў яго Шорці.

— Ну, хутчэй! Калі будзеш гэтак сядзець, замерзнеш, як калода.

Чалавек нічога не адказаў, і яны спыніліся зірнуць, што з ім.

— Цвёрды, як качарга,—заявіў Шорці.—Калі кінучь яго, разаб'ецца ўшчэнт.

— Зірні, ці дыхае ён?—сказаў Смок, імкнучыся ў той-жа час прамацаць праз футра і шарсцяныя фуфайкі сэрца чалавека.

Шорці падняў адзін з навушнікаў і прыклаў вуха да заледзянелых губ.

— Не дыхае,—далажыў ён.

— І сэрца не б'ецца,—сказаў Смок.

Ён надзеў рукавіцы і цэлую хвіліну моцна біў рукою аб руку, перш чым зноў зняць рукавіцу і запаліць сярнічку. Перад імі быў стары, без усякага сумнення мёртвы. У той момант, калі сярнічка загарэлася, яны ўбачылі даўгую сіваю баряду, пакрытую да самага носа ледзянымі сасулькамі, пабялеўшыя шчокі і замерзлыя павекі з бахрамой інею на месцы расніц. Сярнічка патухла.

— Ну, ідзем,—сказаў Смок, расціраючы вуха.—Мы нічога не можам зрабіць для старога. А я, здаецца, адмарозіў сабе вуха. Цяпер уся скура, каб ёй праваліцца, пачне злазіць, і цэлы тыдзень будзе чартоўскі боль.

Праз некалькі хвілін, калі палаючая істужка поўночнага ззяння заліла агнём усё неба, яны ўбачылі ўперадзе сябе на адлегласці чвэрткі мілі дзве чалавечыя фігуры. Далей на цэлую мілю не было відаць ніякага руху.

— Яны ідуць ўперадзе ўсіх,—сказаў Смок, калі зноў запанавала цемра.—А ну, давай дагонім іх.

Але прайшло поўгадзіны, а фігуры ўсё яшчэ былі ўперадзе. Шорці пусціўся бягом.

— Калі мы і дагонім іх, дык перагнаць ні за што не зможам,—сказаў ён задыхаючыся.—Ну і смальяць-жа, чорт-бы іх забраў! Галаву дам наадрэз, што гэта не чэчака. Будзь упэўнены, што гэта самыя сапраўдныя старажылы.

Калі сябры нарэшце нагналі іх, Смок, які быў уперадзе, з прыемнасцю пайшоў з імі ў нагу. Амаль адразу-ж у яго склалася ўражанне, што чалавек, які ідзе поплич з ім, жанчына. Як склалася гэтае ўражанне, ён і сам не мог-бы сказаць. Захутаная ў футра цёмная постаць нічым не адрознівалася ад іншых; аднак Смоку здалася ў ёй нешта знаёмае. Ён пачакаў наступнай успышкі зьяўлення і пры святле яго ўбачыў маленькія, абутыя ў макасіны ногі. Але ён убачыў болей—паходку. І адразу-ж пазнаў тую самую паходку, якую вырашыў аднойчы ніколі не забываць.

— Яна сапраўдны хадок, — хрыпла зашаптаў Шорці. — Б'юся аб заклад, што гэта індзіянка.

— Як маецца, міс Гастэл?—запытаў Смок.

— Дзякую вам,—адказала яна, павярнуўшы галаву і шпарка вірнуўшы на яго.—Вельмі цёмна, я нічога не бачу. Вы хто?

— Смок.

Яна расмяялася на марозным паветры, і ён адразу-ж вырашыў, што ніколі не чуў такога прыемнага смеху.

— Ну, што-ж, ажаніліся вы, як казалі тады? Ці многа ў вас дзяцей?

Перш чым ён сабраўся адказаць, яна сказала далей:

— Колькі там чэчака ззаду нас?

— Мусіць, некалькі тысяч. Мы перагналі больш трохсот, яны вельмі спяшаліся.

— Старая гісторыя,—адказала яна з гораччу.—Навічкі забіраюць сабе багацейшыя ўчасткі, а старажылы, якія з'явіліся ў гэтую краіну першымі, пакутвалі тут і мучыліся, застаюцца ні пры чым. Гэта старажылы знайшлі Бабін ручай (як выявілася гэтая таямніца, зусім незразумела!) І зараз-жа паведамілі старажылам з Львінага возера. Але возера гэтае знаходзіцца за дзесяць міль ад Даусона, і пакуль тыя дабаруцца да ручая, усё будзе ўжо занята даусонаўскімі чэчака. Такая несправядлівасць абурала мяне.

— Так, вельмі дрэнна,—паспачуваў ёй Смок.—Але няхай мяне навесяць, калі я ведаю, як вы можаце перашкодзіць гэтаму. Хто першы прыхоў, той першы і ўзяў.

— Я была-б вельмі шчаслівая, калі-б магла чым-небудзь дапамагчы тут,—горача сказала міс Гастэл.—Я-б хацела,

каб яны ўсе замерзлі ў дарозе, каб затрымала іх што-небудзь страшэннае, пакуль старажылы з Львінага возера не дабяруцца да ручая!

— Вы, як відаць, здорава супроць нас настроены,—расмяяўся Смок.

— Не ў гэтым справа,—шпарка адказала яна.—Я ведаю кожнага з жыхароў Львінага возера і магу сказаць, што гэта людзі. Яны галадалі ў гэтай краіне і прыклалі тытанічныя намаганні, каб зрабіць жыццё лепшым. Я перажыла разам з імі цяжкія дні на Койакуку, калі была яшчэ дзяўчынкай; перажыла галадоўку на Бярозавым ручаі і на Саракавой мілі. Гэта сапраўдныя героі, і яны маюць права на ўзнагароду, а між тым тысячы зялёных малакасасаў аказваюцца цяпер на шмат міль наперадзе іх. Ну, я змаўкаю і прашу дараваць мне гэтую тьраду. Трэба берагчы дыханне, таму што вы і ваша кампанія чаго добрага перагоніце бацьку і мяне.

На працягу гадзіны Джой і Смок не абмяняліся ні адным словам. Дзяўчына аб чымсьці перагаварвалася з бацькам упоўголаса.

— Цяпер я пазнаў іх,—сказаў Шорці Смоку.—Гэта стары Луі Гастэл, ён малайчына. А дзяўчына, як відаць, яго дачка. Ён прышоў у гэтую краіну так даўно, што ніхто не памятае дакладна, калі гэта было, і прывёз з сабою дзяўчынку. Яна была маленькая. Яны з Бетлсам працавалі разам і пусцілі першы маленькі параждзік па Койакуку.

— Па-мойму, не варта абганяць іх,—сказаў Смок:—мы і так уперадзе ўсіх, а нас усяго чацвёрка.

Шорці згадзіўся, і на працягу гадзіны яны шпарка рухаліся ўперад у поўным маўчанні. У сем гадзін поўночнае ззянне ў апошні раз прарэзала цемру, і яны ўбачылі на захадзе шырокі праход між прыкрытымі снегам горами.

— Бабін ручай!—усклікнула Джой.

— Вось дык штука!—лікаваў Шорці.—Па майму разліку, нам заставалася ісці самае меншае яшчэ поўгадзіны. Здорава, як відаць, я расцягнуў сабе ногі.

Якраз у гэтым месцы дарога з Дайе, заваленая нагромаджанымі адна на другую ільдзінамі, крута зварочвала праз Юкон да ўсходняга берага, і з добра вытаптанай галоўнай спежкі яны перабраліся цераз затор ільдзін на вузкую, толькі злёгка намечаную сцяжынку ўздоўж заходняга берага.

Луі Гастэл, які ішоў уперадзе, спатыкнуўся ў цемры аб лядзіну і апусціўся на снег, ухапіўшыся абодвума рукамі за ладыжку. Ён з цяжкасцю падняўся на ногі і паспрабаваў пайсці далей, але крок яго моцна заповоліўся, і ён пачаў прыкметна накульгваць. Праз некалькі хвілін ён спыніўся.

— Нічога не выйдзе,—сказаў ён дачцы.—Я расцягнуў сабе сухажылле. Ідзі ўперад і займі ўчасткі для сябе і для мяне.

— Ці не можам мы чым-небудзь дапамагчы вам?—запытаўся Смок.

Луі Гастэл паківаў галавой:

— Яна можа зрабіць дзве заяўкі. А я далаўзу да берага, раскладу агонь і перавяжу ладыжку. Не турбуйцеся аба мне. Ідзі, Джой. Займі для нас участкі вышэй Пробнага. Чым вышэй па рацэ, тым багацей россыпі.

— Вось вам крыху бярозавай кары,—сказаў Смок, падзяліўшы свой запас пароўну.—Мы паклапоцімся аб вашай дачцы.

Луі Гастэл хрыпла засмяўся.

— Дзякую вам,—сказаў ён.—Але яна і сама можа паклапаціцца аб сабе. Ідзіце ўслед за ёй: не выпускайце яе з вiду.

— Вы не прычыце, каб я ішла ўперадзе? — запытала Джой Смока.—Я ведаю гэтую мясцовасць лепш за вас.

— Вядзіце,—галантна адказаў Смок.—Хоць я зусім згодзен з вамі, што нам, чэчака, не след-бы абганяць кампанію з Львінага возера. Гэта проста абуральна. Ці нельга нам як-небудзь пазбавіцца гэтых даусонаўскіх малайцоў?

Яна паківала галавой.

— Мы не можам скрыць свае сляды, — сказала дзяўчына, — а яны пойдуць за намi, як авечкі.

Прайшоўшы з чвэртку мілі, Джой раптам крута павярнула на захад, і Смок заўважыў, што яны ідуць па нятоптанаму снегу. Аднак ні ён, ні Шорці не звярнулі ўвагі на тое, што ледзь прыкметная сцяжынка, па якой яны ішлі да гэтага часу, вяла далей на поўдзень. Калі-б яны маглі быць сведкамі наступных паводзін Луі Гастэла, гісторыя Клайдака, напэўна, была-б напісана інакш: яны ўбачылі-б, як гэты старажыл, адразу пакінуўшы кульгаць, пабег услед за імі, быццам гончы сабака; убачылі-б, як ён узяўся расшыраць і ўтаптаць сцяжынку, якую яны праклалі, звярнуўшы на захад, і нарэшце паімчаўся далей па ранейшай, ледзь прыкметнай сцяжынцы, якая ішла на поўдзень.

Спяжынка, па якой яны ішлі, вяла ўгару па руслу, але яна была такая няясная, што яны вельмі часта гублялі яе ў цемры. Пасля чвэрткі гадзіны блукання па снягу Джой Гастэл выказала жаданне ісці ззаду і прадаставіла мужчынам пракладваць дарогу. Затрымка вядучых дазволіла ўсёй астатняй масе золаташукальнікаў нагнаць іх, і калі к гадзінам дзевяці развіднела, яны ўбачылі за сабой, на колькі хапала вока, бясконцую чараду людзей. Пры гэтым відовішчы цёмныя вочы Джой заблішчэлі.

— Колькі часу прайшло з таго моманту, як мы пачалі падымацца па руслу?—запыталася яна.

— Не менш двух гадзін,—адказаў Смок.

— Ды яшчэ дзве гадзіны, будзе чатыры,—расмяялася яна.—Мае сябры з Львінага возера выратаваны.

Нясная падазронасць пранеслася ў галаве Смока. Ён спыніўся і зірнуў ёй прама ў твар.

— Я не разумею,—сказаў ён.

— Не разумееце? Я растлумачу вам. Гэта Нарвежскі ручай. Бабін ручай наступны на поўдзень.

Смок на хвіліну анямеў.

— Вы зрабілі гэта наўмысна?—запытаўся Шорці.

— Я зрабіла гэта, каб вылучыць старажылаў.

Яна насмешліва разрагаталася. Мужчыны зірнулі адзін на другога, усміхнуліся і нарэшце разрагаталіся таксама.

— Перагнуў-бы я вас цераз калена ды добра набіў-бы,—заявіў Шорці,—калі-б у гэтым краі жанчыны не былі такімі рэдкімі.

— Значыць, ваш бацька не расцягнуў сабе сухажылля, а проста пачакаў, каб мы зніклі з віду, і рушыў далей?—запытаўся Смок.

Яна кінула сцвярджална.

— А вы выканалі ролю прыманкі?

Яна зноў кінула, і на гэты раз смех Смока прагучэў шчыра і звонка. Гэта быў нястрымны смех мужчыны, які адкрыта прызнае сябе пераможаным.

— Чаму вы не злуецца на мяне?—запыталася яна жаласліва.—Або... або... чаму вы не наб'еце мяне?

— Ітак, грэба, значыць, паварочваць назад,—сказаў Шорці.—У мяне ўжо ногі замерзлі стаяць тут.

Смок паківаў галавой.

— Ісці назад—значыць згубіць чатыры гадзіны. Мы, напэўна, прайшлі восем міль па гэтаму ручаю, а ён размешчан на поўдзень. Мы пойдзем уздоўж Нарвежскага ручая,

затым прабярэмся цераз водараздзел і выйдзем на Бабін ручай дзе-небудзь вышэй Пробнага ўчастка.—Ен зірнуў на Джой.—Ці не хочаце пайсці з намі? Я абяцаў вашаму бацьку наглядаць за вамі.

— Я...—яна вагалася,—я магу пайсці з вамі, калі вы не прырэчыце.—Яна пазірала прама ў вочы Смоку, і на твары яе ўжо не было ранейшага выразу выкліку і насмешкі.—Датраўды, містэр Смок, я амаль шкадую аб тым, што зрабіла. Але трэба-ж было каму-небудзь выручыць старажылаў.

— Я бачу, што золаташукальніцтва—справа спартыўная.

— А я бачу, што вы абодва цудоўна падрыхтаваны да гэтага спорту,—сказала яна; затым дала з лёгкім уздыхам: — Як шкада, што вы не старажылы!

Дзве гадзіны яны прабіраліся ўздоўж замерзлага русла Нарвежскага ручая, затым звярнулі ў вузкі, звільсты прыток яго, які цёк з поўдня. Апоўдні яны пачалі падымацца ўгару, каб перабрацца цераз водараздзел. Ззаду сябе ўнізе яны ўбачылі доўгую цёмную лінію золаташукальнікаў, якія ішлі па іхніх слядах. Там і сям дзiesiąткі тонкіх струменяў дыму гаварылі аб тым, што спадарожнікі робяць прывал.

Смок і яго спадарожнікі рухаліся з вялікай цяжкасцю. Яны часта правальваліся па пояс у снег і праз кожныя некалькі ярдаў былі вымушаны спыняцца, каб перавесці дух. Шорці першы маліў аб адпачынку.

— Мы ўжо цэлыя дванаццаць гадзін у дарозе, Смок, — сказаў ён,—і я павінен прызнацца, што вельмі змарыўся, ды і ты таксама, я ўпэўнены. Я дык яшчэ магу, вядома, цягнуцца, як галодны індзеец за кавалкам медзвяжачыны. Але гэтая бедная дзяўчына несумненна зваліцца з ног, калі не падмацуецца чым-небудзь. Давайце раскладзем тут агонь. Што вы на гэта скажаце?

Яны так шпарка, лоўка і ўмела разбілі лагер, што Джой, сачыўшая за імі недаверлівым позіркам, павінна была прызнацца ў душы, што і старажылы не змаглі-б зрабіць гэтага лепей. Коўдра, нацягнутая на галіны канадскай елкі, утварыла прытулак для адпачынку і кулінарных працэдур. Самі яны стараліся трымацца далей ад агню, пакуль не расцёрлі добра свае шчокі і насы.

Смок плюнуў у паветра, і ільдзінка ўпала так хутка і звонка, што ён паківаў галавой.

— Павінен прызнацца, — сказаў ён, — што ніколі яшчэ не бачыў такога марозу.

— Аднойчы зімой на Койакуку мароз дайшоў да васьмідзесяці шасці, — адказала Джой. — Цяпер, напэўна, не менш сямідзесяці ці сямідзесяці пяці, і я адчуваю, што адмарозіла сабе шчокі. Яны гараць, як у агні.

На крутым спуску гары зусім не было лёду; таму яны клалі у таз для прамыўкі золата крыху цвёрдага чыстага крышталічнага снегу, дробнага, як цукровы лясок, і адтайвалі яго на агні, пакуль не натаяла дастаткова вады для кавы. Смок падсмажваў грудзінку і грэў сухары ля агню, Шорці падкідваў у агонь вецце, а Джой накрывала на стол, расстаўляючы няхітрыя прыборы: дзве чашкі, дзве лыжкі, бляшанку з сумессю солі і перцу і бляшанку з цукрам. Калі яны ўзяліся за яду, яна падзялілася прыборам са Смокам, і яны елі з адной талеркі і пілі з аднаго кубка.

Было амаль дзве гадзіны, калі яны перайшлі нарэшце праз хрыбет і пачалі спускацца да Бабінага ручая. Яшчэ раней, зімою, нейкі паляўнічы на аленяў праклаў сцежку па вузкай цяснiне, гэта значыць, накіроўваючыся на паляванне і вяртаючыся назад, ён заўсёды ступаў па сваіх слядах. У выніку пад пластам выпаўшага пазней снегу ўтварылася лінія няроўных груд. Той, у каго нага пападала між груд, правальваўся ў снег і падаў. Паляўнічы на аленяў валодаў, як відаць, незвычайна даўгімі нагамі. Джой, якая палка жадала цяпер дапамагчы сваім спадарожнікам і баялася, што яны наўмысна замаруджваюць ход з-за яе відавочнай зморанасці, настаяла на тым, каб ісці наперадзе. Шпаркасць і лоўкасць, з якой яна пазбягала здрадлівых слядоў паляўнічага, выклікалі рашучую пахвалу Шорці.

— Зірні на яе! — усклікнуў ён. — Ну і малайчына! Ужо яна напэўна ела медзвяжачіну. Зірні, як коўзаюцца яе макасіны. Гэта табе не высокія каблучкі. Яна карыстаецца нагамі, якія ёй даў бог. Гэта жонка для медзвяжатніка.

Яна азірнулася і глянула на яго з усмешкай ухвалы, якая адносілася і да Смока. Ён улавіў у ёй сяброўскую прыхільнасць, хоць у той-жа час яго пранізала адчуванне, што ў гэтай сяброўскай усмешцы было вельмі шмат жаночай ласкі.

Дайшоўшы да Бабінага ручая, яны азірнуліся назад і ўбачылі даўгую перарывістую лінію золаташукальнікаў, якія з цяжкасцю спускаліся па схілу. Джой і яе спадарожнікі спуціліся да русла ручая, якое прамерзла да самага дна. Ручай у дваццаць-трыццаць футаў шырынёю цягнуўся між ілістымі наноснымі берагамі ад шасці да васьмі футаў вышыні. Нічыя нага не ступала яшчэ па роўнаму снягу, які пакрываў

яго лёд, і яны зразумелі, што вышлі крыху вышэй Пробнага ўчастка і заявак, занятых старажыламі з Львінага возера.

— Сцеражыцеся крыніц! — папераджальна крыкнула Джой, калі Смок павёў іх уніз па ручаю. — Пры сямідзiesiąці градусах вы застанецеся без ног, калі праваліцеся.

Такія крыніцы, якія часта сустракаюцца ў кландайскіх рэках, не замярзаюць пры самых нізкіх тэмпературах. Вада, якая сцякала з крутых берагоў і накапілася невялікімі вадаёмамі, абаронена ад холаду замерзлай паверхняй ручая і выпаўшым снегам. І вось чалавек, які ідзе па сухому снягу, можа лёгка прадавіць кару лёду ў поўдзюйма таўшчыні і праваліцца па калена ў ваду. Калі на працягу пяці хвілін ён не зможа сцягнуць мокрыя макасіны, дык застанецца без ног.

Хоць было ўсяго тры гадзіны пасля поўдня, але даўгое шэрае палярнае змярканне ўжо апусцілася. Спадарожнікі шукалі на берагах дрэва з адзнакай, якая паказала-б ім, дзе зроблена апошняя заяўка. Джой, шукаўшая яе з асаблівым хваляваннем, першая заўважыла зарубку. Яна кінулася наперад і крыкнула Смоку:

— Хтосьці ўжо быў тут! Зірніце на снег! Зірніце на зарубку! Вось яна! Вось на гэтай сасне!

І ў гэты момант яна па пояс правалілася ў снег.

— Вось я і папалася! — жаласліва вымавіла яна. Затым усклікнула. — Не падыходзьце да мяне, я сама выберуся!

Крок за крокам, раз-по-раз правальваючыся і ламаючы тонкі лёд, схаваны пад сухім снегам, яна пракладвала сабе шлях да цвёрдага грунту. Смок не стаў чакаць. Ён кінуўся да берага, дзе сухое вецце і сучча, вынесеныя на бераг у часе вясенніх разліваў, як бышчам чакалі сярнічкі. К таму часу, як Джой дабралася да яго, першыя языкі полымя падымаліся ўжо ў паветра.

— Сядайце, — загадаў Смок.

Яна паслухмяна апусцілася на снег. Ён скінуў са спіны свой мех і паслаў пад яе нагамі коўдру.

Зверху гучэлі галасы шукальнікаў, якія ішлі за імі.

— Няхай Шорці зробіць заяўку, — прыспешвала Джой.

— Ідзі, Шорці, — сказаў Смок, беручыся за яе макасіны, ужо ацвядзелыя ад лёду. — Адмер тысячу футаў і пастаў у цэнтры два заявачныя калы. Вуглавыя мы паставім пасля.

Нажом Смок разрэзаў шнуркі і кожу макасінаў. Яны паспелі так моцна прамерзнуць, што грашчэлі і скрыпелі пад нажом. Сівашскія наскі і таўстыя шарсцяныя панчохі пера-

тварыліся ў ледзяную кару. Здавалася, быццам ступні і ікры дзяўчыны ўкладзены ў гафрыраванае жалеза.

— Ну, як ногі? — запытаўся ён, прадаўжаючы працаваць.

— Зусім анямелі. Я не чую пальцаў і не магу крануць імі. Але ўсё будзе добра. Агонь гарыць вельмі добра. Глядзіце не

адмарозце рукі. Мяркуючы па вашых руках, мне здаецца, што яны ўжо анямелі.

Смок надзеў рукавіцы і на працягу некалькіх хвілін заядла стукіаў сябе па бёдрах. Адчуўшы, што кровезварот аднавіўся, ён зноў зняў рукавіцы і пачаў рэзаць, ірваць і пілаваць прамерзлы абутак. Нарэшце паказалася белая скура адной нагі, затым другой і абедзве яны былі выстаўлены цяпер на сямідзесяціградусны мароз.

Затым пачалося расціранне снегам, якое рабілася з надзвычайнай заўзятасцю, пакуль Джой не пачала звівачца і ўздрыгваць. Нарэшце яна кранула пальцамі і радасна паскардзілася на боль.

З дапамогай Смока яна дайшла да агню: Смोक паклаў яе ногі на коўдру, як можна бліжэй да выратоўчага цяпла.

— Цяпер вам дэвядзецца самой заняцца імі на хвілінку,—сказаў ён.

Яна зняла рукавіцы і пачала расціраць ногі, сочачы за тым, каб агонь толькі паступова саграваў яе замерзлае цела. Тым часам Смोक узяўся за ўласныя рукі; снег ужо не раставаў на іх, і яго светлыя крышталі рассыпаліся па скуры, як пясок. Пакрыху пакалванне і боль вярталіся разам з кровезваротам. Тады Смोक паправіў агонь, зняў лёгкую торбу са спіны Джой і дастаў адтуль поўны камплект абутку.

Шорці вярнуўся нарэшце па руслу ручая і ўскарабкаўся да іх па крутому берагу.

— Я адмерыў поўных тысячу футаў,—заявіў ён.—Нумар дваццаць сёмы і дваццаць восьмы. Хоць, трэба вам сказаць, не паспеў я яшчэ забіць верхні колік дваццаць сёмага нумара, як сутыкнуўся з першым старым з тых, што ішлі ззаду. Ён заявіў, што не дасць мне заняць дваццаць восьмы нумар. Тады я сказаў яму...

— Ну, ну! — усклікнула Джой.—Што-ж вы яму сказалі?

— Я так проста і заявіў яму, што калі ён не падасца назад зараз-жа на ўсе пяцьсот футаў, дык я ператвару яго адмарожаны нос у слівачнае марожанае і шакаладныя эклеры. Ён палічыў за лепшае трохі падацца назад, і я паставіў заявачныя калы на двух поўных, сумленна адмераных участках уздоўж ручая, па пяцьсот футаў кожны. Ён заняў наступны ўчастак, і я мяркую, што цяпер уся гэтая кампанія падзяліла ўжо Бабін ручай да вусця і нават той бераг. Але наша справа верная. Цяпер вельмі цёмна, але заўтра раніцою мы зможам паставіць вуглавая слупы.

III

Калі яны прачнуліся, дык убачылі, што за ноч надвор'е змянілася. Шорці і Смок, яшчэ не вылазячы з-пад сваёй агульнай коўдры, вызначылі, што мароз не больш чым у дваццаць градусаў. Мароз здаў. На іхніх коўдрах ляжаў пласт снежных крышталаў у шэсць дзюймаў таўшчыні.

— Э добрай раніцай! Як вашы ногі?—запытаў Смок, пазіраючы праз рэшткі вогнішча на Джой Гастэл, якая, седзячы ў сваіх спальных футрах, уважліва абтрасала з сябе снег.

Шорці распаліў агонь і накалоў лёду ў ручаі, а Смок узяўся рыхтаваць сьнеданне. Калі яны пакончылі з ежай, узышло сонца.

— Ідзі пастаў гэтыя... як іх... вуглавяя слупы, Смок, — сказаў Шорці. — Там, дзе я браў лёд для кавы, ёсць пясок, і я хачу натапіць у нашым тазе вады і прамыць на шчасце крыху гэтага самага пяску.

Смок накіраваўся, захапіўшы сякеру, каб высечы калкі. Пачаўшы з ніжняга па плыні цэнтральнага слупа, на ўчастку нумар дваццаць сем, ён накіраваўся напрамік па вузкай цяніне да ўскраю ўчастка. Ён прарабіў усё гэта метадычна, амаль машынальна: думкі яго былі поўны ўспамінаў аб мінулай ночы. Яму здавалася, што ён нейкім чынам набыў уладу над прыгожымі лініямі і цвёрдымі мускуламі гэтых ножаў, якія ён расціраў снегам, і гэтая ўлада як быццам распаўсюджвалася і на ўсю жанчыну. Гэтае пачуццё напаўняла яго якімсьці невыразным прыемным адчуваннем. Яму здавалася, што ўсё гэта было неабходна для таго, каб ён мог падыйсці да Джой Гастэл, узяць яе руку ў сваю і сказаць: «Ідзем».

Сярод гэтых думак ён наткнуўся раптам на нешта, што прымусіла яго забыць аб уладзе над белымі ножкамі. Ён не паставіў вуглавога слупа на ўскраі цяніны. Ён нават не дайшоў да яе краю, бо напаў на другі ручай. Смок прыкмеціў зламаную вярбу і вялікую, адзінокую елку, якая кідалася ў вочы. Ён вярнуўся да ручая, дзе стаялі цэнтральныя заявачныя калы. Ён пайшоў берагам ручая, выгнутага ў выглядзе падковы, і пераканаўся ў тым, што тут не два ручаі, а адзін. Затым ён двойчы прабраўся па снягу ад аднаго краю даліны да другога, у першы раз пачаўшы ад ніжняга слупа нумара дваццаць сёмага, а ў другі раз—ад верхняга слупа нумара дваццаць восьмага, і пераканаўся канчаткова, што верхні слуп апошняга ўчастка знаходзіцца ніжэй ніжняга слупа першага. У прыцемках Шорці заняў абодва ўчасткі на

павароце ручая ў выглядзе падковы, што ўразалася глыбока ў даліну.

Смок засмучана пацягнуўся назад да маленькай стаянкі. Шорці, які скончыў прамыўку пяску, сустрэў яго захапляючымі ўскрыкамі.

— Вось яно! — крыкнуў ён, працягваючы сябру таз. — Вось, зірні. Золата, чыстае золата! Тут дзвесце далараў, ні на цэнт меней. Яно так і валяецца на самай паверхні. Я бачыў многае на сваім вяку, але ніколі ў жыцці не сустракаў яшчэ такога багацця.

Смок кінуў абыякавы позірк на золата, наліў сабе кубак кавы і прысеў ля агню. Джой адчула нешта нядобрае і зірнула на яго нецярплівым, упрашальным позіркам. Але Шорці быў раззлаваны абыякавасцю сябра.

— Што гэта ты як быццам не радуешся?—запытаў ён.— Гэта-ж сапраўднае шчасце. Можна быць, ты такі багаты, што плюеш на таз, у якім дзвесце далараў?

Перш чым адказаць, Смок адхлябнуў кавы.

— Скажы мне, Шорці, чым нашы ўчасткі падобны на Панамскі канал?

— Гэта яшчэ што за навіна?

— Бачыш, усходні ўваход у Панамскі канал знаходзіцца заходней яго заходняга ўваходу. Вось і ўсё.

— Давай далей, — сказаў Шорці. — Я яшчэ не раскусіў, у чым справа.

— Карацей кажучы, Шорці, ты заняў нашы два ўчасткі на вялікім павароце ў выглядзе падковы.

Шорці паставіў таз на снег і ўскочыў на ногі.

— Далей, далей, — паўтарыў ён.

— Верхні слуп дваццаць восьмага на дзесяць футаў ніжэй ніжняга слупа дваццаць сёмага.

— Ты хочаш сказаць, што ў нас нічога няма, Смок?

— Горш таго. У нас на дзесяць футаў менш, чым нічога.

Шорці бегма пусціўся да берага. Праз пяць хвілін ён вярнуўся. У адказ на позірк Джой ён кіўнуў. Не кажучы ні слова, ён падышоў да паваленага дрэва і, апусціўшыся на яго, пацаў уважліва разглядаць снег пад сваімі нагамі.

— Ну што-ж, здымемся з лагера і рушым зноў у Даусон, — сказаў Смок, пачынаючы складваць коўдры.

— Мне вельмі шкада, Смок, — прашаптала Джой, — усё гэта мая віна.

— Нічога, — адказаў ён, — усё ў парадку.

— Але гэта мая віна, толькі мая, — настойвала яна. — Бацька зробіць для мяне заяўку там, каля Пробнага ўчастка. Я аддам яе вам.

Смок паківаў галавой.

— Шорці! — прамовіла дзяўчына.

Шорці таксама паківаў галавой і раптам пачаў рагатаць. Гэта быў нястрымны, гамерычны рогат. Ён то задыхаўся, то грымеў.

— Гэта не істэрыка, — растлумачыў ён. — У мяне бываюць іншы раз такія прыпадкі весялосці, і гэта адзін з іх.

Позірк яго выпадкова ўпаў на таз з золатам. Ён падышоў і ўрачыста піхнуў таз нагой, рассыпаўшы вакол намытае золата.

— Яно не наша, — сказаў ён. — Яно належыць таму старому, якога я адагнаў тады на пяцьсот футаў. І мяне больш за ўсё злуе, што чатырыста дзевяноста з іх — сапраўднае багацце... яго багацце. Ну, ідзем, Смок, вернемся ў Даусон. Між іншым, калі ў цябе ёсць жаданне забіць мяне, я пальцам не крану, каб абараняцца.

СПАБОРНІЦТВА НА ПЯРШЫНСТВА

I

— Хе! Апрагнаешся ў святочнае адзенне?

Шорці сачыў за сваім сябрам з напускным недавальненнем, і Смок, які рабіў дарэмныя намаганні расправіць складкі на штанах, якія толькі што надзеў, быў моцна ўзбуджаны.

— Для панашаных штаноў гэта яшчэ нішто сабе, — казаў далей Шорці. — Колькі даў за іх?

— Сто пяцьдзсят за ўвесь касцюм, — адказаў Смок. — Той чалавек быў амаль майго росту. Мне здалася, што цана падыходзячая. Чаго ты бурчыш?

— Хто? Я? І не думаю! Я якраз думаў аб тым, як здорава пашанцавала нейкаму «медзвяжатніку», які з'явіўся ў Даусон у час лёдалому, без прыгасаў, з адной толькі зменай бялізны, з адной парай зношаных макасінаў, у касцюме, які меў такі выгляд, быццам перанёс караблекрушэнне. А цяпер! Здзіўляючы фасад, прыяцель, здзіўляючы фасад. Скажы ты мне...

— Чаго табе яшчэ трэба? — запытаў Смок паныла.

— Як яе завуць?

— Ды тут зусім і няма ніякай «яе», мой сябра. Я запрошаны на абед да палкоўніка Боуі, калі табе абавязкова трэба ведаць. Я разумею, у чым справа, Шорці! Ты зайздросціш, што я запрошаны, а ты не.

— Ты не спазніўся? — турботліва запытаўся Шорці.

— Не разумею, пра што ты кажаш.

— На абед. Яны ўжо, напэўна, будуць сядзець за вячэрай, пакуль ты да іх дабярэшся.

Смок хацеў быў адказаць з пераўвядлічаным сарказмам, але раптам заўважыў асаблівы блеск у вачах субяседніка. Ён прадаўжаў апранацца, завязваючы пальцамі, страціўшымі ра-нейшую спрытнасць, гальштук віндзорскім вузлом ля каўняра сваёй мяккай баваўнянай кашулі.

— Гэткая прыкрасць, што я адаслаў усю сваю крухмальную бялізну ў пральню!—спачувальна прамармытаў Шорці.— А то я прыбраў-бы цябе.

У гэтую хвіліну Смок намагаўся нацягнуць на ногі чара-вікі. Шарсцяныя наскі былі празмеру таўстыя, і ён з упрасальным выглядам пазіраў на Шорці, але той толькі паківаў галавой.

— Не. Калі-б у мяне і знайшліся тонкія наскі, я ні за што не даў-бы іх табе. Лезь зноў у макасіны, таварыш. Ты, напэўна, адмарозіш сабе пальцы пры такім бедным адзенні.

— Я заплаціў за іх пятнаццаць далараў, за панашанья!— жаласліва сказаў Смок.

— Мне здаецца, што там не будзе ні адной душы не ў ма-касінах, — сказаў Шорці.

— Але там будуць жанчыны, Шорці. Я буду сядзець і есці поплец з сапраўднымі, жывымі жанчынамі. З місіс Боуі і яшчэ з іншымі, так мне сказаў палкоўнік.

— Ну што-ж, макасіны не сапсуюць ім апетыту, — заўва-жыў Шорці. — Хацелася-б мне ведаць, навошта ты спатрэ-біўся палкоўніку.

— Дапраўды, не ведаю. Можа быць, ён чуў, што я знай-шоў Возера Нечаканасцей. Асушка яго будзе каштаваць шмат грошай, а Гугенхеймы шукаюць, куды-б укласці свае капіталы.

— Напэўна, што яно самае. Кажу табе, трымайся макасі-наў. Ну, касцюм у цябе моршчыцца і крыху вузкаваты. Будзь асцярожным наконт яды. Калі ты будзеш шмат жэрці, дык ён, чаго добрага, трэсне. І калі якая-небудзь з гэтых самых жанчын незнарок выпусціць хустку, няхай сабе ляжыць на гадлозе. Не ўздумай падымаць. Ні завошта не нагінайся!

II

Як належыць спецыялісту, які атрымлівае высокі аклад, і прадстаўніку буйнай фірмы Гугенхеймаў, палкоўнік Боуі зай-маў адзін з самых лепшых будынкаў у Даусоне. Пабудаваны

з груба абчасаных бярвенняў, у два паверхі, ён здрозніваўся такімі незвычайнымі памерамі, што мог пахваліцца прасторным парадным пакоем, які служыў гасцінай і нічым больш.

На грубай драўлянай падлозе былі раскладзены мядзведжыя скуры, на сценах виселі рагі ласёў і аленяў. Тут гудзеў адкрыты камін і красавалася печ, якая апальвалася дрывамі. І тут вось Смок спаткаўся з паважанымі людзьмі Даусона — не з якімі-небудзь міліянерамі ад рыдлёўкі, але са сліўкамі горада золаташукальнікаў, насельніцтва якога было сабрана з усяго свету: тут былі мужчыны накшталт Уорбертона Джолса, да-следвальніка і пісьменніка; капітан Канседайн з коннай паліцыі; Хаскел, упаўнаважаны па золату Поўночна-Заходняй тэрыторыі, і, нарэшце, барон фон-Шрэдэр, любімец імператара, з міжнароднай рэпутацыяй дуэліста.

І тут-жа ён убачыў асляпляльную ў вячэрнім туалце Джой Гастэл, якую да гэтага часу сустракаў толькі ў дарозе — у футры і макасінах. За абедам ён апынуўся ля яе.

— Я адчуваю сябе, нібы рыба, выцягнутая з вады, — прызнаўся Смок. — Вы ўсе такія цудоўныя! Мне і ў сне не снілася, што ў Кландайку можа існаваць такое ўсходняе багацце. Зірніце, напрыклад, на фон-Шрэдэра — ён у жакете, а ў Канседайна крухмальная кашуля. Я заўважыў, што ў яго разам з тым макасіны. А як вам падабаецца мая экіпіроўка?

І Смок павёў плячыма, нібы любуючыся сабою перад Джой.

— Вы як быццам папаўнелі з таго часу, як перабраліся праз Чылькут, — прагаварыла яна са смехам.

— Не ўгадалі, угадвайце далей.

— Касцюм з чужога пляча?

— Адгадалі. Я купіў яго ў аднаго з клеркаў акцыянернай кампаніі.

— Проста сорам, якія ў клерка вузкія плечы, — прагаварыла Джой. — Але вы нічога не казалі яшчэ, як вам падабаецца мая экіпіроўка.

— Не магу! — сказаў ён. — Я ўражаны. Я залішне доўга пражыў тут, у онягах! Такого роду рэчы дзейнічаюць на мяне, як удар. Я амаль забыўся, што ў жанчын ёсць рукі і плечы. Заўтра раніцою, падобна майму сябру Шорці, я прачнуся ў поўным перакананні, што гэта быў сон. У апошні раз, калі я сустрэўся з вамі на Бабыным ручаі...

— Я была сапраўднай бабай? — закончыла яна.

— Не, я не тое хацеў сказаць. Я ўспомніў, што на Бабыным ручаі я зрабіў адкрыццё, што ў вас ёсць ногі.

— І я ніколі не забуду, што вы выратавалі мне іх, — вымавіла яна. — З таго часу я жадала ўбачыцца з вамі, каб падзякаваць вас... — Ён з упрашальным выглядам паціюў плячыма. — І вось чаму вы сёння тут.

— Вы папрасілі палкоўніка запрасіць мяне?

— Не, не палкоўніка, а місіс Боуі. І я папрасіла яе пасадзіць вас побач са мной. І гэта вышла вельмі ўдала. Усе заняты размовамі. Слухайце мяне і не перабівайце. Вы ведаеце ручай Мано?

— Так.

— Аказваецца, там шмат золата, вельмі шмат. Кожная заяўка цэніцца ў мільён далараў і больш. Участкі былі заняты толькі на-днях.

— Як-жа, памятаю — усе кінуліся туды.

— Так, ручай быў абтыканы слупамі да самага небасхілу і прытокі таксама. І аказваецца, што на галоўным русле, на ўчастак нумар тры, ніжэй Пробнага, заяўкі яшчэ не зроблена. Ручай знаходзіцца так далёка ад Даусона, што ўпаўнаважаны ўстанавіў шасцідзсяцідзённы тэрмін для падачы заяўкі. На ўсе ўчасткі заяўкі зроблены, апрача стумара тры. Ён быў заняты нейкім Сайрэсам Джансонам. Потым гэты Сайрэс Джансон знік. Памёр ён ці накіраваўся ўверх або ўніз па рацэ, гэтага ніхто не ведае. Як-бы там ні было, праз шэсць дзён наступае тэрмін падачы заяўкі, і той, хто зойме гэты ўчастак і першым прыздзе ў Даусон і зробіць заяўку, атрымае яго ва ўласнасць.

— Мільён далараў! — прамармытаў Смок.

— Гілкрыст, якому належыць суседні ўчастак, ніжэй, прамыў на шэсцьсот далараў у адным тазе, узятым з русла. А ўчастак з другога боку яшчэ багацейшы. Я ведаю.

— Але-ж чаму не ўсе ведаюць пра гэта? — недаверліва запытаўся Смок.

— Пакрыху ўсе даведаюцца. Тайна гэтага ўчастка доўга захоўвалася і толькі цяпер выходзіць на паверхню. За добрую запражку праз якія-небудзь дваццаць чатыры гадзіны будуць плаціць страшэнныя грошы. Вось што я вам скажу: вы павінны пайсці пад прыстойнай прычынай, ледзь толькі скончыцца абед. Я гэта зрабіла. За вамі прыздзе індзеец з пісьмом. Вы прачытаеце яго, зробіце выгляд, быццам у вас ёсць спешная справа, папросіце прабачэння і пойдзеце.

— Я... гм... я... не магу гэтага зрабіць.

— Глупства! — усклікнула Джой, паніжаючы голас. — Вы сёння-ж ноччу павінны спешна наладзіць справу з саба-

камі. Я ведаю дзве запрэжкі. Запрэжка Хансона — сем вялікіх гудсонаўскіх сабак; ён хоча па чатырыста за кожную. Высокая цана для сённяшняга дня, але не для заўтрашняга. І ў Сіткі Чарлея ёсць восем малемутаў, за якіх ён просіць тры тысячы пяцьсот. Заўтра ён засмяецца, калі яму запрапануюць пяць тысяч. Ну, і ў вас ёсць свае сабакі. І яшчэ вам прыдзецца купіць некалькі запрэжак. Усё гэта трэба зрабіць сёння-ж ноччу. Дабудзьце самых лепшых. Спаборніцтва будзе выйграны не толькі людзьмі, але і сабакамі. Усяго сто дзесяць міль, і подставы трэба размясціць як можна часцей.

— О, я бачу, вы хочаце заблытаць мяне ў гэтую гісторыю, — прамовіў Смок.

— Калі ў вас няма грошай на сабак, дык я...

Яна залпулася, але, перш чым паспела дагаварыць, Смок сказаў:

— Не, я магу купіць сабак. Але... гм... вы не баіцеся, што гэта надзвычай рызыкаўная гульня?

— Пасля вашых подзвігаў за рулеткай¹ у «Элькгорне», — запярэчыла яна, — я не баюся, што вы спалохаецеся. Гэта свайго роду спорт, вы правы, — спаборніцтва на мільён і прытым з лепшымі бегунамі і пагоншчыкамі сабак ва ўсёй краіне. Зараз яны яшчэ не з'яўляюцца вашымі сапернікамі, але заўтра ў гэты час яны ўжо будуць імі, і сабакі будуць каштаваць даражэй, чым можа заплаціць за іх самы багаты чалавек. Вялікі Олаф ужо ў горадзе. Ён прыехаў сюды з Серкл-Сіці месяц назад. Ён адзін з самых выдатных пагоншчыкаў сабак ва ўсёй краіне, і калі ён прыме ўдзел у спаборніцтве, дык будзе вашым самым небяспечным сапернікам. Потым яшчэ Біль з Арызоны. Ён доўгія гады быў прафесіяналам-перавозчыкам і паштовым кур'ерам. Калі ён будзе спаборнічаць, дык увесць інтарэс будзе згрупаваны на ім і Вялікім Олафе.

— І вы хочаце выпусціць мяне ў якасці нікому невядомага коніка?

— Вось іменна. У гэтым ёсць свае добрыя якасці. Нікому ў галаву не прыдзе запозрыць у вас сур'эзнага саперніка. Нарэшце, вы, ці ведаеце, да гэтага часу лічыцеся чэчака. Вы не пражылі тут яшчэ і года. Ніхто не зверне на вас ніякай увагі да той хвіліны, пакуль вы не пачнеце абганяць сапернікаў на зваротным шляху.

— І вось тут якраз коніку давядзецца паказаць клас, ці не гэтак?

¹ Рулетка—азартная гульня.

Яна кінула галавой і сказала далей сур'ёзна:

— Памятайце, што я не дарую сабе таго, што зрабіла з вамі на Бабыным ручаі, пакуль вы не выйграеце гэтай заяўкі на Мано. І калі наогул хто-небудзь можа перамагчы ў гэтым спаборніцтве з старажыламі, дык гэта толькі вы!

Уся справа была ў тоне, якім яна гэта сказала. Смок адчуў, як гарачая хваля прыліла да яго сэрца і да галавы. Ён кінуў на яе шпаркі дапытлівы позірк, і, калі позіркі іх сустрэліся, яму здалося, што ён прачытаў у яе вачах нешта значна больш важнае, чым паведамленне аб тым, што Сайрэс Джансон не зрабіў заяўкі на свой участак.

— Я зраблю гэта, — сказаў ён, — я прыду першым!

Радасны блеск у яе вачах, здавалася, абяцаў яму большыя багацці, чым усё золата на Мано. Ён улавіў рух яе рукі, якая ляжала на каленях побач з ім, і пад прыкрыццём абруса, працягнуўшы сваю руку, напаткаў моцны поціск жаночых пальцаў. Па яго целу прабегла новая гарачая хваля.

«Што скажа на гэта Шорці?» нечакана мільганула ў яго галаве, калі ён прыняў сваю руку. Ён рэўнівым позіркам каўзанаў па тварах фон-Шрэдэра і Джонса і ўпотаі задаў сабе пытанне, ці разгадалі яны, якая выдатная і чароўная жанчына сядзіць ля яго.

Ён апрытомнеў пры гуках яе голасу і зразумеў, што яна яму нешта кажа.

— Справа ў тым, што Біль з Арызоны белы індзеец, — сказала яна. — А Вялікі Олаф, гэты паляўнічы на мядзведзяў і кароль снягоў, — сапраўдны дзікун. Ён можа перамагчы любога індзейца сваёй вытрымкай і вынослівасцю, ён не ведае нічога, апрача гэтага жыцця сярод пустыні і холаду.

— Пра каго гэта вы кажаце? — умяшаўся ў размову капітан Канседайн з другога канца стала.

— Пра Вялікага Олафа, — адказвала Джой: — я расказвала містэру Белью пра яго выключную вынослівасць у дарозе.

— Так, вы правы, — загуў голас капітана. — Вялікі Олаф — гэта самы выдатны хадок на Юконе. У бегу па снягу і льду я гатовы ставіць за яго супроць самога нячысціка. У 1895 г. ён даставіў казённую пошту пасля таго, як два кур'еры замерзлі на Чылькуце, а трэці ўтапіўся ля Трыццатай мілі.

III

Смок ехаў на ручай Мано паціху, баючыся замарыць сабак перад спаборніцтвам. Апрача таго, ён знаёміўся з кожнай міляй шляху і з размяшчэннем подстаў. Набралася так

многа жадаючых прыняць удзел у спаборніцтве, што сто дзесяць міль уяўлялі сабой нейкае расцягнутае паселішча. Усюды ўздоўж дарогі былі расстаўлены подставы. У фон-Шрэдера, які ўдзельнічаў у спаборніцтве выключна дзеля спорта, было не менш адзінаццаці запрэжак — свежая змена на кожныя дзесяць міль. Біль з Арызоны вымушан быў задаволіцца васьмю. У Вялікага Олафа было сем — столькі-ж, колькі ў Смока. Увогуле, удзельнікаў спаборніцтва было звыш сарака чалавек. Не кожны дзень нават на Залатой Поўначы мільён далараў выстаўляўся прызам на сабачых гонках. Краіна пазбавілася ўсіх сваіх сабак. Ні адна жывёла, якая вызначалася хуткасцю бегу і вынослівасцю, не мінула густога грэбня, які праচасаў усе цясніны і раўніны, вышукваючы сабак, і цэны на іх выраслі ўдвая, нават учэцвера ў час гэтай страшэннай спекуляцыі.

Трэці нумар ніжэй Пробнага ўчастка знаходзіўся на адлегласці дзесяці міль ўгару па Мано ад вусця. Астатнія сто міль трэба было прарабіць па замерзламу руслу Юкона. На трэцім нумары было раскінута пяцьдзесят палатак і стаяла звыш трохсот сабак. Старыя калкі, убітыя шэсцьдзесят дзён назад Сайрэсам Джансонам, усё яшчэ былі на сваіх месцах, і кожны з удзельнікаў часта пераходзіў на тэрыторыю заяўкі, таму што спаборніцтва на сабаках павінна было пачацца пасля спаборніцтва ў бегу з перашкодамі. Кожны павінен быў асабіста заняць заяўку, а гэта значыла, што ён павінен быў убіць два цэнтральныя калы, чатыры вуглавя і двойчы перабегчы праз рэчку, перш чым накіравацца ў Даусон на сабаках.

Апрача таго, не павінна было быць «выскачак». К заняццю ўчастка належала прыступіць не раней поўночы на пятніцу. Не раней поўночы можна было ўбіць першы кол. Такое было распараджэнне ўпаўнаважанага па залатых справах у Даусоне, і капітан Канседайн выслаў атрад коннай паліцыі для падтрымання парадку. Узнікла спрэчка па пытанню аб розніцы паміж часам па сонцу і паліцэйскім часам, але капітан Канседайн загадаў, каб у разлік быў прыняты паліцэйскі час, і іменна па гадзінніку лейтэнанта Палока.

Дарога ішла ўздоўж роўнага русла рэчкі Мано; яна была менш двух футаў шырыні і цягнулася жалабком між высокімі сумётамі снегу, нанесенага за шмат месяцаў. Пытанне аб тым, якім чынам сорок з лішкам санак і трыста сабак будуць стартаваць на такой вузкай бегавой дарожцы, займала ўсіх увагу.

— Хе! — сказаў Шорці. — Тут заварыцца такая чортава каша, якой свет яшчэ не бачыў. Па-мойму, Смок, застаецца толькі адно: пусціць у ход сілу і кулак і драбівацца наперад. Калі-б уся рэчка была пакрыта чыстым ільдом, і то на ёй не хапіла-б месца і дзюжыне запрэжак у рад. Думаецца мне, што тут завяжацца здаровая бойка. Калі ў нас на дарозе акажацца хто-небудзь, дык дазволь ужо мне пусціць у ход кулак.

Смок паціснуў плячыма і непахвальна засмяўся.

— Не, не! — крыкнуў Шорці ў моцным хваляванні. — Што-б ні здарылася, ты не павінен умешвацца. Ты не зможаш цэлых сто міль кіраваць сабакамі зламанай рукою, а гэта так і будзе, калі ты заедзеш каму-небудзь у сквіцу.

Смок кіўнуў.

— Ты правы, Шорці. Я не магу рызыкаваць.

— І яшчэ запамятай. — казаў далей Шорці, — што я буду прабіваць дарогу першыя дзесяць міль, а ты сядзі спакойна і не хвалойся. Я дастаўлю цябе на Юкон, будзь спакойны. А там ужо справа за табой і за сабакамі. Ведаеш, што, па-мойму, задумаў Шрэдэр? Першая запрэжка будзе стаяць у яго за чвэртку мілі ўніз па рэчцы, і ён пазнае яе па зялёнаму ліхтару. Але мы яго перахітрым. Я заўсёды больш любіў чырвоны агонь.

IV

Удзень было ясна і холадна, але воблачная заслона закрыла неба, і ноч спуцілася цёплая і цёмная, абяцаючы снег. Тэрмометр паказваў пятнаццаць градусаў ніжэй нуля, а для зімы ў Кландайку мінус пятнаццаць — гэта вельмі цёпла.

За некалькі хвілін да наступлення поўначы Смок пакінуў Шорці з сабакамі за пяцьсот ярдаў уніз па рэчцы і далучыўся да астатніх удзельнікаў саборніцтва на Трэцім нумары. Сорак пяць чалавек чакалі пачатку саборніцтва на прыз у мільён далараў, якія Сайрэс Джансон пакінуў некранутымі ў мералай зямлі. У кожнага з удзельнікаў было па шэсць калоў і па цяжкаму драўлянаму малатку. Апрануты яны былі ў паркі, нахштат кашуль з тоўстай даматканай матэры.

Лейтэнант Палок, у цяжкай мядзведжай футры, пазіраў на гадзіннік пры святле кастра. Да поўначы заставалася адна хвіліна.

— Рыхтуйся! — скамандаваў ён, падымаючы ў правай руцэ рэвальвер і сочачы за секунднай стрэлкай.

Сорок пяць капюшонаў былі адкінуты назад. Сорок пяць пар рук скінулі рукавіцы. Сорок пяць пар макасінаў моцна ўпёрліся ва ўтаптацы снег. Потым сорок пяць калоў апусціліся ў снег і такая-ж колькасць малаткоў была ўзнята ў паветра.

Грымнулі стрэлы, і малаткі ўдарылі. Права Сайрэса Джансона на мільён было згублена. Каб пазбегчы таўханіны, лейтэнант Палок настаяў на тым, каб спачатку быў убіты ніжні цэнтральны кол, потым поўднёва-заходні і гэтак далей па ўсіх вуглах — і затым ужо, нарэшце, верхні цэнтральны кол ля самага шляху.

Смок убіў свой кол і пабег у ліку першых дванаццаці чалавек. Па вуглах гарэлі кастры, і ля кожнага кастра стаяў палісмен са спісам у руцэ, адзначаючы імёны саборнічаючых. Кожны павінен быў назваць сваё імя і паказаць палісмену свой твар. Гэта рабілася для таго, каб калы не ўбіваліся падстаўленымі асобамі, а сапраўднымя ўдзельнікамі не імчаліся ў гэты час уніз па рацэ.

У першым вуглу ля кала Смока фон-Шрэдэр убіў свой. Іх малаткі ўдарылі адначасова. Калі калы былі ўбіты, ззаду наспелі іншыя ўдзельнікі; яны беглі з такой мітуслівай імкліваасцю, быццам наўмысна жадалі перашкодзіць адзін другому, утварыўшы бойку і таўханіну. Прабіўшыся сярод штурханіны і назваўшы сваё імя палісмену, Смок убачыў, як адзін з удзельнікаў наляцеў на барона, збіў яго з ног, і той упаў у снег. Але Смок не стаў чакаць. Наперадзе яго былі яшчэ другія. Пры святле патухаючага кастра ён заўважыў, няясныя абрысы спіны Вялікага Олафа. У поўднёва-заходнім вуглу ён і Вялікі Олаф убілі свае калы побач.

Гэты папярэдні бег з перашкодам быў нялёгкай справай. Граница ўчастка ўвогуле складала каля мільі, і большая частка яго прадстаўляла сабой няроўную карычневую паверхню, пакрытую снегам. Вакол Смока ўсе спатыкаліся і падалі, і некалькі разоў ён сам ляцеў наперад на рукі і на калені. Вялікі Олаф упаў так блізка, што Смок паваліўся на яго.

Ніжні цэнтральны кол быў убіты ля самага спуску да берага, і золаташукальнікі кінуліся ўніз па замерзламу руслу рэчкі на процілеглы бераг. Тут, калі Смок карабкаўся ўгару, чыясыці рука схопіла яго за нагу і кінула ўніз. Пры патухаючым святле аддаленага кастра не было ніякай магчымасці ўбачыць, хто сыграў з ім такую штуку. Але Біль з Арызоны, якога спасціг такі-ж лёс, падняўся на ногі і з хрустам ударыў крыўдзіцеля прама ў твар кулаком. Смок бачыў і чуў гэта, падымаючыся на ногі. Аднак, перш чым ён паспеў рушыць да

берага, удар кулака аглушыў яго і зваліў у снег. Ён, хістаючыся, падняўся, знайшоў вінаватага і размахнуўся, каб трэснуць яго па сківіцы, потым успомніў настаўленне Шорці і стрымаўся. У наступны момант нейчае падаючае цела ўдарыла яго пад каленкі, і ён зноў скаціўся ўніз.

Усё гэта было толькі пачаткам таго, што будзе пасля, калі людзі дабяраліся да сваіх запрэжак. Людзі патокам накіраваліся на процілеглы бераг і ўліліся ў мітуслівы натоўп. Яны групкамі карабкаліся на бераг і групкамі-ж падалі ўніз, сцягваемыя сваімі нецярплівымі таварышамі. Сыпаліся ўдары, пракляцці вырываліся з цяжка дыхаючых грудзей тых, хто яшчэ мог дыхаць, і Смок, які бачыў у сваім уяўленні твар Джой Гастэл, баяўся, каб не былі пушчаны ў ход драўляныя малаткі. Збіваемы з ног, падаючы пад ногі другім, рыючыся ў снезе ў пошуках згубленых калкоў, ён, нарэшце, выбраўся з гэтай таўханіны і ўскарабкаўся на бераг крыху ўбаку. Другія пра-рабілі тое-ж самае. На шчасце, многія беглі наперадзе Смока, накіроўваючыся да поўночна-заходняга вугла.

На поўдарозе да чацвертага вугла ён расцягнуўся і, падаючы, выпусціў свой апошні калок. Цэлых пяць хвілін ён мацаў у цемні, перш чым знайшоў яго, і ўвесь час паўз яго, цяжка дыхаючы, беглі людзі. На шляху да апошняга вугла да ракі ён пачаў абганяць тых, для якіх прабег у адну мілю быў не па сілах. Унізе на рэчцы панавала сапраўднае вар'яцтва. Каля дзюжыны саней былі збіты ў кучу і перавернуты, і каля сотні сабак счাপіліся ў жорсткай бойцы. Сярод іх снавалі людзі, намагаючыся разняць ударамі дубін учапіўшыхся адна ў другую жывёлін. Акінуўшы беглым позірмам гэтае відовішча, Смок задаў сабе пытанне, ці ёсць сярод фантастычных малюнкаў Дорэ¹ што-небудзь падобнае гэтаму.

Збегшы прыжкамі з берага ў баку ад коўзкага спуска, ён выбраўся на ўтаптаны санны шлях і дзякуючы гэтаму выйграў час. Тут на ўтаптаных стаянках па баках вузкай дарогі санкі і людзі стаялі ў чаканні адстаўшых бегуноў. Раптам ззаду пачулася скавытанне і брэх сабак, і Смок ледзь паспеў адскокчыць убок, у глыбокі снег. Паўз яго праімчаліся санкі, і ён разгледзеў чалавека, які стаяў у іх на каленях і страшэнна крычаў. Але не паспелі санкі мінуць яго, як спыніліся з надзвычайным трэскам. Раззлаваныя сабакі на адной з стаянак, пачуўшы прабягаўшых жывёл, вырваліся і накінуліся на іх. Смок аббег сабак і кінуўся наперад. Цяпер ён мог бачыць зя-

¹ Гюстаў Дорэ—вядомы французскі мастак.

лёны ліхтар фон-Шрэдера і ніжэй, побач, чырвоны агонь, які адрозніваў яго ўласную запрэжку. Два чалавекі ахоўвалі сабак фон-Шрэдера, стоячы з кароткімі дубінкамі між імі і да-рогай.

— Эй, Смок, сюды! Эй, Смок, сюды! — пачуў ён усхваляваны голас Шорці.

— Іду! — прахрп ён.

Пры святле чырвонага ліхтара ён убачыў, што снег увесь зрыты і вытаптаны, і па цяжкаму дыханню свайго таварыша зразумеў, што тут адбывалася бойка. Ён кінуўся да санак і ў імгненне вока паваліўся ў іх. Шорці ўзмахнуў бізуном і крыкнуў:

— Пайшлі! Гэй вы, д'яблы! Жыва!

Сабакі нацягнулі пастромкі, санкі шалёна сарваліся з месца і паімчаліся. Гэта былі вялікія жывёлы — гудсонаўская пры-завая запрэжка Хансона, — і Смок выбраў яе для першага перагону: дзесяць міль па рэчцы Мано, цяжкі пераход праз парог ля вусця і, нарэшце, першыя дзесяць міль па Юкону.

— Колькі чалавек наперадзе? — запытаўся ён.

— Маўчы і беражы дыханне, — адказаў Шорці. — Го! Гэй вы, чэрці! Шавяліцеся! Наперад, наперад!

Ён бег за санкамі, трымаючыся за кароткую вяроўку. Смок не мог бачыць яго; не бачыў ён таксама і санак, на якіх ляжаў сам, расцягнуўшыся ва ўвесь рост. Агні засталіся ззаду, і яны імчаліся, прарываючы сцяну змроку з хуткасцю, на якую толькі былі здольны сабакі. Ахутваючая цемра была амаль адчувальна і здавалася нечым рэчавым.

Смок адчуў, як санкі, робячы нябачаны паварот, наехалі на нешта наперадзе, і ўслед за тым пачулася гірчэнне сабак, пракляцці і лаянка. Гэтае месца пасля было вядома пад назваю Цясніны Барнея і Слакума. Тут запрэжкі гэтых двух шукальнікаў сутыкнуліся, і ў іх на поўным бягу ўрэзаліся сем вялізных сабак Смока. Узбуджэнне гэтай ночы давяло гэтых поўпрыручаных ваўжоў да шаленства. Кландайскіх сабак, якімі кіруюць без лейцаў, спыняюць звычайна толькі крыкам, і зараз не было ніякай магчымасці спыніць грызню, якая завязалася на вузкай дарозе. Ззаду адны санкі за другімі ўразаліся ў звалку. На людзей, якім ужо амаль удалося разблытаць свае запрэжкі, кацілася лавіна новых сабак, добра накормленых, адпачыўшых і рваўшыхся ў бой.

— А ну, ударым ды праскочым наперад! — пракрычаў Шорці на вуха свайму таварышу. — Глядзі беражы свае кулак. Расцягніся і ляжы, я спраўлюся адзін!

Што здарылася за наступныя поўгадзіны, Смок ніколі не мог ясна прыпомніць. Нарэшце ён выбраўся з усяго гэтага зусім абясслены, задыхаючыся, з сквіцаю, разбітай ударам кулака, з болем у плячы ад удару дубінай, адчуваючы, што ў яго па назе, разарванай сабачымі клыкамі, цячэ цёплая кроў, а абодва рукавы паркi парваны на кавалкі. Нібы ў сне, у той час як ззаду іх яшчэ бушавала бойка, ён пачаў дапамагаць Шорці перапрагаць сабак. Адну, паміраючую, яны выразалі з запрэжкі і ў цемры, навошчуп наладзілі пашкоджаную збрую.

— Цяпер ляж і аддышыся добра!—скамандаваў Шорці.

І сабакі паімчаліся ў цемру, уніз па Маню, перасеклі доўгія парогі і выехалі на Юкон. Тут, пры зліцці Маню з вялікай ракой, нехта запаліў касцёр, і тут Шорці развітаўся са Смокам. Пры святле кастра, калі санкі паімчалі сабакі, Смок захаваў у сваёй памяці незабыўную карціну Поўначы: гэта была фігура Шорці, які ішоў, хістаючыся і накульгваючы, па снягу і пасылаў Смоку наўздагон бадзёрыя парады; адно вока ў яго пачарнела і закрылася, кісці рук былі пакрыты царапінамі і сінякамі, з рукі, разарванай вышэй локця сабачымі клыкамі, лілася кроў.

V

— Колькі чалавек наперадзе? — запытаў Смок, кідаючы сваіх змораных гудсонаўскіх сабак і пераскокваючы ў чакаўшыя яго санкі на першай подставе.

— Я налічыў адзінаццаць! — крыкнуў чалавек яму наўздагон, таму што Смок ужо пранёсся далей на сваіх новых сабаках.

Яны павінны былі везці яго пятнаццаць міль да наступнай змены, якая, у сваю чаргу, даставіць яго да Белай ракі. Сабак было дзевяць, але гэта была яго самая слабая запрэжка. Дваццаць пяць міль між Белай ракой і Шасцідзесятай міляй былі падзелены на дзве змены з-за нагромаджэння лёду, і тут яго чакалі дзве самыя моцныя, вынослівыя запрэжкі.

Ён ляжаў ніцма, выцягнуўшыся ва ўвесь рост, трымаючыся абодвума рукамі за санкі. Як толькі сабакі замаруджалі свой імклівы бег, ён прыўзнямаўся на калені і, апіраючыся ў няўстойлівай роўнавазе на адну руку, з крыкам і гіканнем замахваўся на іх бізуном. Як ні слабая была яго запрэжка, яму ўдалося перагнаць двое санак да Белай ракі.

Тут у час лёдаставу кавалкі лёду ўтварылі бар'ер; ён ад-
гарадзіў на працягу мілі незамерзлую прастору вады, якая
цяпер была пакрыта гладкім лёдам. Гэтая роўная паверхня
давала магчымасць спаборнічаючым мяняць сабак на хаду,
і тут уздоўж усяго шляху стаялі напачаткова свежыя змены
сабак.

Пераехаўшы бар'ер і спуціўшыся на гладкую паверхню,
Смок паляцеў на ўсю хуткасць і крыкнуў гучным голасам:

— Білі! Білі!

Білі пачуў яго і адказаў. Пры святле некалькіх кастроў на
льду Смок убачыў санкі, якія вынырнулі збоку і паймчаліся
да яго. Сабакі былі свежыя і нагналі яго. Калі санкі параўня-
ліся, ён пераскочыў у іх, і Білі хутка ад'ехаў.

— Дзе Вялікі Олаф? — крыкнуў Смок.

— Наперадзе ўсіх, — прагучэў у адказ голас Білі, і каст-
тры засталіся ззаду, а Смок зноў імчаўся наперад праз не-
пранікальную сцяну змроку.

Сярод лёдавых награмаджэнняў на гэтым перагоне, дзе
шлях ішоў праз хаос наварочаных ледзяных крыг, Смок са-
скочыў з перадка санак і, схпіўшыся за канец вяроўкі, бег
за карэннікам. Такім чынам ён перагнаў трое санак. Там
нешта здарылася, і ён чуў, як людзі выразалі з запрэжак са-
бак і ладзілі збрую.

У лёдавых награмаджэннях наступнага кароткага пера-
гону на шляху да Шасцідзiesiąтай мілі ён перагнаў яшчэ дзве
запрэжкі. Цяпер ён добра зразумеў, што адбылося з імі. Яго
ўласны сабака вывіхнуў сустаў, не ў сілах быў утрымацца на
нагах і заблытаўся ў збруі. Другія сабакі з запрэжкі, раззлаваў-
шыся, накінуліся на гэтага сабаку, пусціўшы ў ход свае клыкі,
і Смок вымушан быў уціхамірыць іх цяжкай рукаяткай свай-
го бізуна. Калі ён выразаў з запрэжкі скалечаную жывёліну,
ён пачуў ззаду сябе жаласлівы віск сабак і чалавечы голас,
які здаўся яму знаёмым. Гэта быў фон-Шрэдэр. Смок крык-
нуў, каб ён не наехаў на санкі. І барон, гікнуўшы на сваіх са-
бак і размахваючы шастом, аб'ехаў яго на адлегласці якіх-
небудзь дванаццаці футаў. Змрок быў такі непранікальны,
што Смок чуў, як той перагнаў яго, але нічога не бачыў.

На гладкай паверхні льду каля факторыя ля Шасцідзiesią-
тай мілі Смок дагнаў яшчэ двое санак. Усе толькі што памя-
нялі сабак і на працягу лямі хвілін імчаліся поплец. Людзі
стаялі на каленях, падганяючы звар'яцелых жывёл крыкамі і
ўдарамі бізуна. Смок раней дакладна вывучыў гэтую частку

шляху і ў час заўважыў вялікую сасну на беразе, якая ледзь была бачна пры святле кастроў. За гэтай сасной панаваў не толькі змрок—тут нечакана абрываўся і гладкая ледзяная паверхня. У гэтым месцы, ён ведаў, дарога звужвалася да шырынні адных санак. Нагнуўшыся наперад, ён схапіўся за вяроўку і прыцягнуў санкі да карэнніка. Затым ён схапіў жывёлу за заднія ногі і пацягнуў яе да сябе. З злосным гірчэннем сабака намагаўся ўсадзіць у яго свае клыкі, але быў зацягнуты наперад другімі сабакамі. Яго цела адыграла ролю тормазы, і дзве другія запрэжкі, якія ішлі побач, рынуліся наперад, у цемру вузкага праходу.

Смок пачуў трэск і грукат сутыкнення, выпусціў карэнніка, схапіў шост і пагнаў сваю запрэжку ўправа, у рыхлы снег, дзе сабакі, якія ірваліся наперад, правальваліся па самае горла. Гэта было вельмі цяжка, але затое ён перагнаў дзве запрэжкі, якія сутыкнуліся, і паспяхова выбраўся на ўтаптаны шлях.

VI

На Шасцідзесятай мілі Смок атрымаў зноў слабую запрэжку, і хоць дарога была ядрэнная, тым не менш ён скараціў гэты пераход да пятнаццаці міль. Дзве апошнія запрэжкі павінны былі даставіць яго ў Даусон да заявачай канторы, і Смок выбраў для гэтых апошніх двух перагонаў лепшых сваіх сабак.

Сам Сітка Чарлей чакаў Смока з васьмю малемутамі, якія павінны былі перакінуць яго на дваццаць міль наперад, а для фініша з перагонам у пятнаццаць міль была прызначана яго ўласная запрэжка—запрэжка, з якой ён не расставіўся ўсю зіму і хадзіў на пошукі Возера Нечаканасцей.

Тыя двое, якія сутыкнуліся ля Шасцідзесятай мілі, так і не дагналі яго, але, з другога боку, і яго ўласная запрэжка не магла дагнаць ні аднаго з трох чалавек, якія былі неперадзе. Хоць яго сабакам неставала вытрымкі і хуткасці, яны беглі з усіх сіл, і амаль не было неабходнасці палганяць іх, каб яны ішлі поўным ходам. Смоку заставалася толькі ляжаць ніцма і трымацца за санкі. Час-ад-часу ён вылятаў з цемры ў кальцо святла каля гарэўшага кастра, лавіў імгненную карціну захутаных у пушніну людзей, якія стаялі ля запрэжаных і чакаючых сабак, і зноў тануў у цемры. Міля за міляй ён імчаўся наперад, і ў яго вушах чулася толькі рыпенне снегу пад палазамі санак. Амаль механічна ён утрымліваўся ў санках, калі яны ныралі і падымаліся ўгару ці раскатваліся

на паваротах ракі. Тры твары адзін за другім, па чарзе без усякай відавочнай сувязі і паслядоўнасці, паўставалі ў яго ўяўленні: твар Джой Гастэл, вясёлы і смелы; твар Шорці, збітага і замучанага ў бойцы на Мано; і, нарэшце, маршчыністы твар Джона Белью, строгі, нібы выліты з жалеза,— такая няўмольная была яго суровасць. Часамі Смоку хацелася моцна закрычаць і зацягнуць песню лікуючай урачыстасці, калі ён успамінаў рэдакцыю «Хвалі», свой раман з жыцця Сан-Францыска, які так і застаўся няскончаным, і ўсю нікчэмнасць таго пустога, безмястоўнага жыцця.

Было шэрае ранішняе світанне, калі ён змяніў сваіх змораных сабак на восем свежых малемутаў. Яны былі лягчэй гудсонаўскіх, маглі развіць яшчэ большую хуткасць і імчаліся з нястомнасцю сапраўдных ваўкоў. Сітка Чарлей назваў яму па чарзе імёны ідучых наперадзе: Вялікі Олаф у галаве, другім Біль з Арызоны і трэцім фон-Шрэдэр. Гэта былі лепшыя гоншчыкі ва ўсёй краіне. Яшчэ да таго, як Смок пакінуў Даусон, на іх спрачаліся ў заклад і пры гэтым ставілі імёны гоншчыкаў якраз у такім парадку. Яны спаборнічалі на адзін мільён, а ставілі ў заклад не менш чым на поўмільён. Ніводзін чалавек не ставіў на Смока, які, не гледзячы на некалькі яго ўсім вядомых подзвігаў, усё-такі лічыўся чэчака, якому належала яшчэ шмат чаму вучыцца.

Калі развіднела, Смок заўважыў наперадзе санкі, і праз якія-небудзь поўгадзіны яго запрэжка нагнала іх. І толькі тады, калі чалавек у санках азірнуўся, каб вымавіць прывітанне, Смок пазнаў у ім Біля з Арызоны. Відавочна, фон-Шрэдэр перагнаў яго. Добра выкатаная дарога была празмеру вузкая, па баках ляжаў рыхлы снег, і Смоку давялося яшчэ з поўгадзіны ехаць ззаду. Потым яны дасягнулі лёдавага нагромаджэння, за якім пачыналася роўная прастора з цэлым радам стаянак, дзе снег быў утаптаны на шырокай плошчы. Стоячы на каленях, размахваючы бізуном і голасна пакрыкваючы на сабак, Смок выехаў наперад. Ён заўважыў, што правая рука ў Біля з Арызоны вісіць нібы плечь і ён вымушан быў трымаць бізун у левай руцэ. Білю было вельмі нязручна, бо ён не мог трымацца, яму няспынна даводзілася кідаць бізун і хапацца за санкі, каб не быць выкінутым. Смок успомніў бойку на рэчцы ля Трэцяга нумара, ніжэй Пробнага, і ўсё зразумеў. Шорці даў яму добрую параду.

— Што такое з вамі? — запытаў Смок, абганяючы Біля з Арызоны.

— Даспраўды, не ведаю, — адказаў Біль. — Налэўна, я звiхнуў сабе плячо ў бойцы.

Пакрыху ён пачаў адставаць, так што, калі наперадзе паказалася наступная подстава, ён адстаў на добрыя поўмілі. Далей, наперадзе, віднеліся поплич Вялікі Олаф і фон-Шрэдэр. Зноў Смок падняўся на калені і развіў у сваіх змораных сабак хуткасць, якую здолен развіць толькі чалавек, валодаючы пачуццём сапраўднага пагоншчыка сабак. Ён пад'ехаў у прытык к задку санак фон-Шрэдэра, і ў такім парадку трое санак выехалі на гладкую паверхню ніжэй нагромаджэння, дзе стаяла ў чаканні мноства людзей з сабакамі. Даусон быў у пятнаццаці мілях.

Фон-Шрэдэр з яго дзесяцімільнымі подставамі змяніў сабак за пяць міль адсюль і павінен быў змяніць запрэжку на пяць міль далей. Ён імчаўся ўперад, паганяючы сваіх сабак, поўным ходам. Вялікі Олаф і Смок на хаду перамянілі свае запрэжкі, і іх свежыя сабакі зараз-жа перагналі барона. Вялікі Олаф ішоў наперадзе, Смок ішоў за ім па вузкаму шляху.

«Пакуль ядрэнна, але не зусім яшчэ добра», падумаў Смок.

Фон-Шрэдэр, які цяпер ішоў ззаду, не быў яму небяспечным. Але наперадзе ішоў лепшы пагоншчык сабак ва ўсёй краіне, і перагнаць яго здавалася немагчымым. Зноў і зноў Смок прымушаў свайго важнага даганяць санкі Вялікага Олафа, і кожны раз Олаф уходзіў уперад. Смок задавальняўся тым, што неадступна ішоў за ім. Спартыўнага яшчэ не было прайграна, на працягу пятнаццаці міль многае можа здарыцца...

За тры мілі да Даусона сапраўды нешта адбылося. На вялікае здзіўленне Смока Вялікі Олаф падняўся, намагаючыся выціснуць праклёнамі і ўдарамі бізуна апошнюю унцыю сіл са сваіх сабак. Гэта была мера, якую патрэбна было прыбраць на апошнія сто ярдаў, замест таго каб ужываць за тры мілі да фініша. Хоць гэта была відавочная гібель для сабак, Смок паследаваў яго прыкладу. Яго ўласная запрэжка была цудоўная. На Юконе не было лепш трэвіраваных і выхаджаных сабак. Смок-жа працаваў разам з імі, еў і спаў разам з імі, добра ведаў індывідуальнасць кожнага сабакі, ведаў, як лепш выкарыстаць розум кожнага з іх і як лепш выцягнуць з яго апошнюю кроплю волі.

Яны падняліся на невялікі ледзяны ўзгорак, з'ехалі на роўную паверхню. Вялікі Олаф ішоў усяго футуў на

пяцьдзесят уперадзе. Раптам збоку паказаліся санкі і накіраваліся проста да яго, і тут Смок зразумеў адчайную меру Олафа. Ён хацеў выйсці ўперад да подставы. Гэтая свежая запрэжка, якая павінна была даставіць яго ў Даусон, была нечаканасцю для ўсіх. Нават людзі, ставіўшыя на яго, і тыя нічога не ведалі пра яе.

Смок сабраў усе свае сілы, каб перагнаць праціўніка, пакуль той будзе мяняць запрэжку. Пусціўшы сваіх сабак на ўсю моц, Смок пакрыў раздзяляўшую іх адзін ад другога адлегласць. Узмахамі і ўдарамі бізуна ён прымусіў іх узняць убок, і яго вajak параўняўся з карэннікам Вялікага Олафа і пабег побач. З другога боку, уроўні з імі, ішлі санкі для змены. Пры той хуткасці, з якой яны ішлі, Вялікі Олаф не адважваўся пераскочыць на хаду. Калі-б ён прамахнуўся і ўпаў, Смок вышаў-бы наперад і спаборніцтва было-б для Олафа прайграна.

Вялікі Олаф зрабіў яшчэ адно намаганне, каб быць першым, і цудоўным рыўком выкінуў сваіх сабак наперад. Аднак вajak Смока прадаўжаў ісці нароўні з яго карэннікам. З поўмілі трое санак імчаліся побач. Роўная прастора падыходзіла к канцу, калі Вялікі Олаф нарэшце рыскнуў. Калі санкі на поўным хаду наблізіліся адны да другіх, ён скочыў і апынуўся на каленях, гікамі і ўзмахамі бізуна падганяючы свежую запрэжку. Адкрытая прастора пераходзіла ў вузкую сцежку, і ён пагнаў на яе сваіх сабак, выйграўшы які-небудзь ярд.

«Чалавек не лічыцца пераможаным, пакуль ён не пераможаны», вырашыў Смок, і Вялікі Олаф як ні намагаўся, не мог адарвацца ад Смока. Ні адна з запрэжак, якімі за гэтую ноч кіраваў Смок, не змагла-б вытрымаць такой страшэннай хуткасці, якую развіла свежая змена сабак — ні адна запрэжка, апрача яго ўласнай. І тым не менш гэтая хуткасць усё-такі была страшэннай, і калі ён агінаў уцёс каля Кландайк-Сіці, ён адчуў, што апошнія сілы пакідаюць яго жывёлін. Непрыкметна яны пачалі адставаць, і фут за футам Вялікі Олаф пачаў уходзіць уперад, пакуль не адышоў на цэлых дваццаць ярдаў.

Насельніцтва Кландайк-Сіці, якое сабралася на лёдзе, сустрэла іх крыкамі захаплення. У гэтым месцы Кландайк упадае ў Юкон, і ў поўмілі адсюль на поўначным беразе ляжыць Даусон. Зноў пачуўся выбух гучных воклічаў, і Смок заўважыў санкі, якія імчаліся проста да яго. Ён пазнаў цудоўных сабак: гэта былі сабакі Джой Гастэл. І сама Джой

Гастэл кіравала імі. Капюшон яе завёркавай паркі быў адкінуты назад, і авал яе твара, які нагадваў камею¹, вызначаўся на фоне густой масы валасоў. Яна скінула рукавіцы і голымі рукамі сціскала бізун і край санак.

— Пераскоквайце! — крыкнула яна, калі яе важак параўняўся з важным Смока.

Смок скочыў у санкі ззаду яе. Санкі пахіснуліся ад цяжару яго цела, але яна ўтрымалася на каленях, размахваючы бізуном.

— Гэй вы! Жывей! Чук! Чук!—крычала яна, і сабакі скавыталі і брахалі, загарэўшыся жаданнем перагнаць Вялікага Олафа.

І калі яе важак параўняўся з санкамі Вялікага Олафа і ярд за ярдам пачаў выбірацца наперад, вялізны натоўп народу на беразе Даусона канчаткова звар'яцеў. Натоўп і сапраўды быў вялізны, таму што ўсе золаташукальнікі пакідалі свае інструменты на беразе рэчак і з'явіліся сюды, каб зірнуць на вынікі спаборніцтва, і не было такога вар'яцтва, якое не апраўдвалася б у гэтым апошнім перагоне на сто дзесятай вярсце.

— Калі вы выйдзеце наперад, я саскочу!—крыкнула Джой праз плячо Смоку.

Смок паспрабаваў быў пярэчыць.

— І не забывайце крутога павароту на поўдарозе да пад'ёму,—папярэдзіла яна яго.

Абедзве запрэжкі беглі цяпер побач, раздзеленыя шасцюсямю футамі. Вялікаму Олафу пашанцавала падагнаць сваю запрэжку ўдарамі бізуна і крыкамі. Потым марудна, па дзюйму, важак Джой пачаў выступаць наперад.

— Рыхтуйцеся!—крыкнула яна Смоку.—Зараз я пакіну вас! Бярыце бізун!

І ў той самы момант, калі ён мяняў руку, каб узяць бізун, прагучэў папераджальны крык Вялікага Олафа. Але было ўжо позна. Яго важак, раззлаваны тым, што яго пераганяюць, кінуўся ў атаку і ўсадзіў свае клыкі ў бок важнаму Джой. Затым усе сабакі ўчапіліся адзін другому ў горла. Санкі наехалі на сабак, якія грызліся, і перавярнуліся. Смок з цяжкасцю падняўся на ногі і кінуўся падымаць Джой, але яна адпхінула яго, крыкнуўшы:

— Бяжыце!

¹ Камея—вылуклы партрэт, выразаны на камені. Старажытныя камеі адзначаюцца тонкасцю і выразнасцю ліній.

Уперадзе на адлегласці прыдзецяці футаў ужо бег Вялікі Олаф, цвёрда вырашыўшы выйсці пераможцам з саборніцтва. Смок паслухаўся, і калі абодва праціўнікі дабраліся да пачатку пад'ёму на Даусон, Смок нагнаў свайго саперніка. Але на вышыні Вялікі Олаф зрабіў намаганне, ірвануўся наперад і выйграў каля дванаццаці футаў.

За пяць кварталаў уніз па галоўнай вуліцы знаходзілася заявачная кантора. Вуліца была запоўнена народам, нібы на парадзе. Не так ужо лёгка было Смоку нагнаць свайго гіганта-саперніка, а калі ён яго нагнаў, дык перагнаць яго было ўжо немагчыма. Бок-аб-бок беглі яны па вузкаму праходу сярод шчыльных сцен захутаных у футры людзей, якія крычалі. То адзін з іх, то другі вялікім сударгавым прыжком выходзіў наперад на які-небудзь дэюім толькі для таго, каб зараз-жа згубіць яго.

Калі тая хуткасць, з якою яны імчаліся раней, была забойніцкай для сабак, хуткасць, развітая імі цяпер, была не менш забойніцкай для іх саміх. Але яны змагаліся на мільён дала-раў і на вялікі гонар на Юконе. Адзінае вонкавае ўражанне, успрынятае Смокам у час апошняга шалёнага бегу, было пачуццё здзіўлення, што ў Кландайку так шмат народу. Да гэтага часу яму ніколі не прыходзілася бачыць усіх адразу.

Міжвольна ён замарудзіў бег, і Вялікі Олаф ірвануўся наперад. Смоку здавалася, што ў яго зараз разарвецца сэрца, і ён ужо зусім не адчуваў пад сабой ног. Ён ведаў толькі, што ногі ляцяць пад ім, але не ўяўляў сабе, якім чынам ён прымушае іх ляцець і як ім пашанцавала данесці яго да гіганта-саперніка.

Адчыненыя дзверы заявачнай канторы паказаліся перад ім. Абудва сапернікі зрабілі апошняе, нязначнае і дарэмнае намаганне. Ні адзін з іх не мог перагнаць другога, і бок-аб-бок яны падбеглі да дзвярэй, сутыкнуліся адзін з другім і расцягнуліся на падлозе канторы.

Яны селі, але падняцца не маглі. Вялікі Олаф, абліваючыся потам, цяжка дыхаў, ловячы наветра раскрытым ротам і дарэмна намагаючыся вымавіць нешта. Затым ён працягнуў руку; у значэнні гэтага руху нельга было памыліцца. Смок таксама працягнуў руку, і праціўнікі злучыліся ў моцным рукапацісканні.

— Ну, і задалі-ж вы жару!—пачуў Смок словы кантрадэра па залатых справах, але гэта было нібы ў сне, і голас быў якісьці слабы і далёкі.—І я магу сказаць адно: вы або-

два выйгралі. Давядзецца вам падзяліць участак папалам. Вы кампаньёны.

Іх рукі падняліся ўгару, пасля апусціліся ў знак таго, што гэтае рашэнне пацверджана. Вялікі Олаф даволі выразна заківаў галавой і прабурчэў нешта. Нарэшце яму ўдалося загаварыць.

— Пракляты вы чэчака!—прашаптаў ён, але ў гэтых словах гучэла захапленне.—Не ведаю, як вы гэта зрабілі, але ўсё-ж вы гэта зрабілі.

Перад канторай на вуліцы гуў вялізны натоўп, і памяшканне канторы было бітком набіта людзьмі. Смок і Вялікі Олаф зрабілі спробу ўстаць і дапамаглі адзін другому. Смок адчуваў у нагах страшэнную слабасць і захістаўся, нібы п'яны. Вялікі Олаф, хістаючыся, шагнуў да яго.

— Мне вельмі шкада, што мае сабакі накінуліся на вашых.

— Што-ж вы маглі зрабіць!—адказаў Смок.—Я чуў, як вы крычалі.

— Паслухайце,—казаў далей Вялікі Олаф, і вочы ў яго заблішчэлі,—слаўная яна, гэтая дзяўчына, чартоўскі слаўная. Ці не праўда?

— Так, чартоўскі слаўная дзяўчына!—згадзіўся Смок.

З М Е С Т

Смак мяса : : :	3
На Баб'я ручай за золатам	27
Спаборніцтва за пяршыяства	48

Ран
Тэх
Кар
АТ
Пар